

Diplomdarbs.

Pedagoģiskās problēmas skolu dzīvē.

Malvīne Z i c h m a n i s
stud. paed., matr. 6275.

1939.

S a t u r s.

I	Skolas uzdevumi	lap.p.	5
II	Pedagoģisko problēmu īss filozofisks pamatojums!.....	" "	10
	1. Klasiskā senatnē: intelektuālisms	" "	11
	2. Viduslaikos: voluntārisms	" "	14
	3. Jaunajos laikos:		
	a) individuālisms	" "	19
	b) ūtilitārisms	" "	24
	c) intelektuālisms	" "	27
	d) naturālisms	" "	28
	e) personības problēma	" "	32
	f) pašdarbības, totālītales un tikumības	" "	34
	g) nacionālisms	" "	38
III	Pedagoģiskas problēmas „vecajā skolā”.		
	1. „Herbarta skola”	" "	48

2. „Vecās skolas”kritika pēc J.Kīneļa
raksta „Kritik an der alten Schule” ....
.....lap.p. 51

IV Pedagoģiskās problēmas „jaunajā
skolā”.

1. Darba skola: ..... " " 62
a) Keršensteinerā darba skola . " " 66
b) H.Gaudiga darba skola ..... " " 76
c) Blonska „produkcijas skola”. " " 85
2. Liberālā skola: ..... " " 89
a) Vācijā 1) Līca skola ..... " " 91
2) Vīnekena skola .. " " 92
3) Dr.Steinerā skola " " 95
b) Amerikā 1) Daltonas plāns .. " " 98
2) Vinnetkas skola . " " 102
3) Pletūnplāns ..... " " 103
c) Hamburgas revolucionārā
skola ..... " " 105
3. Kopsavilkums par „jauno skolu”. " " 106
4. „Nacionālā skola” ..... " " 110
a. Nacionālā skola Vācijā ..... " " 113
b. Atjaunotās Latvijas skola ..... " " 117

V Beigu vārds.....lap. p. 124

VI Literātūra..... " " 129

. . . 0 . . .

Latvian Publishing House "Zinātne" Riga, 1952, 124 p.

I S k o l a s u z d e v u m i.

Audzināšanas un izglītības problēmas saistās ar vispārīgiem pasaules uzskatu jautājumiem [†]).

Skolai un audzinātājiem jāaug līdzī jaunām atziņām, jāplūst līdzī dzīves atziņu ritmam, lūkojot savu pedagoģisko darbību saskaņot ar augstākām atziņām par vispārīgām garīgās dzīves vērtībām, motivējot savu audzināšanas darbību ar vispārīgām idejām par visas dzīves mērķiem un jēgu. Filozofiskā un pedagoģiskā doma pastāvīgi viena otru balstījušas un papildinājušas. Pedagoģijas jautājumi savos pēdējos pamatos sakūst ar tīri filozofiskām problēmām, un dažādo pedagoģisko strāvu cīņa savā starpā ir dziļāku filozofisku pretējību atspoguļojums.

Audzināšanas mērķi uzstādāmi, izejot no kaut kādām filozofiskām idejām, kas velkas kā pavediens cauri vēsturiskiem laikiem, saistās ar dzīvi un visas kultūras prasībām. Idejas kā saules apspīd

---

[†]) A. Dauge   Audzināšanas ideāls un īstenība.
1928.g. Lap.p. 83.

visas tautas un zemes, tās rāda atrisinājumu galvenajai cilvēces dzīves problēmai: „Kā atrast ceļu uz pilnīgāku, labāku, garīgāku dzīvi, kas pakļauta cilvēka iekšējam tikumības likumam?” Bet lielu ideju piepildīšanās vēsture rāda, ka tā prasa lielas cīņas un garus laika posmus no ideju dzimšanas līdz to iemiesošanai dzīvē, pie kam pašas idejas bieži pārveidojas, tuvodamās savam piepildījumam.

Visos vēsturiskos laikos lieli filozofi, zinātnieki un pedagogi izteikuši cēlas idejas, kas ir bijušas spējīgas apvienot cilvēkus kopējā izjūtā, kopējos centienos, kā: izglītības ideja, tikumības ideja, valsts un tautas ideja, darba ideja, kristīgās ticības ideja saistīta ar humānītāti, personības un brīvības ideja un citas idejas. Katrā vēsturiskā posmā dominē viena ideja par citām, kas paceļ un apgaismo dzīvi, noteic koppārdzīvojuma īpatnību un prasījumu, noteic dzīves un pasaules uzskatu, ko veido laika gars. Kopēja vadītāja ideja nepieciešama kultūras pasaules katrā novadā un jo sevišķi pedagoģijā, kur valda liela dažādība audzināšanas

mērķos, uzdevumos un metodēs +).

Audzināšanas jēdziens ir ļoti plašs. Tas sevī ietver individuālo, sociālo un humānītātes motīvu. Par audzināšanu varam saukt visu tiešu vai netiešu, apzinīgu vai neapzinīgu vienu cilvēku iedarbību uz citiem, kuŗas rezultātā šo cilvēku dabiskās īpašības un spējas tiek paceltas augstākās būtības stāvoklī nekā tas būtu noticis bez šīs darbības ++).

Skola kā viens loceklis audzinātāju ķēdē, kuŗā ietilpst vēl ģimene, māja, baznīca, valsts, visa sabiedrība, dažādas organizācijas un arī visa tauta, kas visi ierindojas kultūras parādību un notikumu virknē, ir izglītības idejas nesēja. Izšķir teorētisku, estētisku, ētisku un reliģiski filozofisku izglītību, nacionālu izglītību. Skolas un tās darbības mērķis ir viens - izprast izglītības ideju, izprast zināšanu nozīmi, kas reizē ir arī kultūras izpratne. Izglītības idejas vārdā strādājot jaunatnes un dzīves veidošanā, skolai jāpazīst visi tie

+)

A.Dauge Kultūras ceļi. 1928.g. Lap.p.3.

++) A.Dauge „Sociālais motīvs audzināšanā”.

I.M.M. 1932.g. V/VI Lap.p.397.,
399.

reālie apstākļi, ārpus kuriem neviena ideja nevar tapt realizēta; skolai jāapvieno ideālais ar reālo. Būdama pati daļa no kultūras, skola dzen vagas kultūras tīrumā, atverot jaunatnei kultūras bagātības, vadīdamās darbā no skaidras atziņas par visas kultūras nozīmi un mērķiem, izsargoties no vienpusībām un ekstrēmiem. Skola dzīvo mērķos, pēc kuriem tā tiecas un ideālos, kurus tā grib realizēt. Ideālu realizēšana atkarājas no skolas materiālās iekārtas, organizācijas, mācības vielas un plāna, audzēkņiem un audzinātājiem un no valsts vai baznīcas politikas. Skola ir visas tautas audzināšanas un izglītības iestāde, un viņai jābūt visas tautas un valsts koppolitikai, ko var saukt par sociāli nacionālo skolas politiku. Jaunatnei jāreda, kādā ritmā tautas un valsts dzīve virzās uz priekšu, jāreda tautas un vadoņu krietnie tikumi, un jāieaudzina noteikts dzīves un pasaules uzskats. Sociālais un individuālais motīvs audzināšanā nav šķīrāms, un ciešā sakarā ar šiem diviem motīviem audzināšanā stāv tīrā humanitāte, kas paceļas pāri personai, valstij un tautai

kā visas cilvēces pēdējais absolūtais taisnības un patiesības ideāls, kas rāda dzīves jēgu, virzienu un mērķi, kā vārdā un garā ir vispār vērts dzīvot. Jaunatnē jāmodina mīla uz absolūto pilnību un absolūto patiesību, lai tā spētu kalpot pārindividūāliem objektīviem uzdevumiem, padoties objektīvu lietu normām un likumiem ar modru, gaišu prātu un karstu sirdi.

Skolai ir nepieciešama ideoloģija, kurās garā skola strādā savu ikdienas darbu, ierobežojoties uz reālo, sasniedzamo. Skolas ideoloģija ir dažāda dažādos laikos, tā ir dažāda dažādām tautām vienā un tai pašā laikā. Skola ir: 1) tradicionālo vērtību nesēja un glabātāja; tā balstās uz cilvēces vēstures pagātnē iegūtajām objektīvajām kultūras vērtībām; 2) skola ir jaunu dzīves formu līdzī veidotāja, jaunu vērtību meklētāja un nostiprinātāja, plūstot līdzī dzīves un kultūras atziņu ritmam.

Šie divi viedokļi ienes skolas dzīvē pedagoģisko problēmu dažādu atrisinājumu, meklējot pēc sintetiska apvienojuma. Skolai jādara viss, lai varētu

jaunatni ievest kultūrā, modinātu viņā interesi un izpratni par visām kultūras problēmām, mācītu tanīs orientēties, radītu gribu un attīstītu spēju kultūrā dzīvot. Ar jaunatnes audzināšanu jācēļ uz augšu sabiedriskā dzīve, kas ir skolas dzīvē jaunradīšanas darbs.

II Pedagogisko problēmu īss vēsturiski filozofisks pamatojums.

Kultūra nosaka audzināšanas veidus, un tikai kultūra dod iespēju skolās strādāt auglīgu izglītības darbu, ievirzot visu audzināšanas darbu vērtību sistēmā. Audzināšana saistās ar plašiem kultūrfilozofiskiem viedokļiem, tā prasa pēc drošām idejām, pārbaudītām praktiskajā dzīvē, sadursmē ar dzīves reālībām, kam ir zināmi pieskares punkti ar sava laikmeta pasaules uzskatu, ar garīgās, politiskās un saimnieciskās dzīves stāvokli un apstākļiem. Pārveidojoties cilvēku garīgai un saimnieciskai dzīvei,

pārveidojas audzināšanas sistēmas un mērķi.

1. Klasiskās senatnes intellektuālisms.

Klasiskās senatnes audzināšanas ideāls ir tas, ko varētu apzīmēt uz prāta dibinātu, uz intelekta. Senie grieķu filozofi (Sokrāts 469.- 399.g.pr.Kr., Platons 427.- 347.g.pr.Kr., Aristotelis 384.- 322.g.pr.Kr.) aizstāvēja prāta priekšrocības. Prāts no-teica dziņu un jūtu dzīvi, turot līdzsvarā visas dvēseles izpausmes. Prāta cilvēku uzskatīja par harmonisku cilvēku, kas dzīvoja skaistu tikumisku dzīvi, jo viņam bija zināšanas par labo, par tikumu. Spilgts piemērs šim grieķu intellektuālismam ir Platona mīts par „alu iemītniekiem”, kur izcelta cilvēka prāta gaismas priekšrocības. Platonu var uzskatīt par pirmo pedagogisko domātāju, kas ar savām idejām dialogā „Valstī” audzināšanas jautājumu ievirzījis tālu nākotnē +).

+) K.Obšteins Pedagogijas vēsture. Senatne un Viduslaiki. 1929.g. Lap.p. 20 - 48.

Platona pedagogiskās domas ir: 1) audzināšana ir valsts lieta, 2) izdarot noderīgo un apdāvināto izlasi, tie jāaudzina augstākiem vadoņu uzdevumiem, 3) mācība jāpiemēro audzēkņu vecumam un dabai, un zināšanas jāiegūst pašdarbības ceļā, 4) mācības priekšmeti jāizvēl sakarā ar audzināšanas mērķi, kas ir: pacelt prātu uz augstāko labā ideju, kuru saskatot, cilvēkam jābūt iekšēji labam. Šis pēdējais princips rāda, ka tikumība ir visas audzināšanas pamats. Ar šo domu Platons stāv līdzās kristīgo laiku pedagogiem: Komenijam (1592.- 1670.g.), Pestalocijam (1746.- 1827.g.), Kantam (1724.- 1804.g.) u.c. Platons, Aristotelis un Sokrats ar savu dzīvi un personību un saviem darbiem atstājuši auglīgas domas, kas plūst cauri vēlākajiem gadu simtiem kā pedagogijas pamati un, kas atspoguļo jau sistēmātiskās izglītības un mācības teorijas sākumus. Grieķu un arī romiešu skola veidojusi uzskatu, ka valsts pārāka par atsevišķiem pilsoņiem. Valsts un valstiskās vienības ir tās, kas nosaka arī tagadnes audzināšanas veidus, kad skolas dzīve rit valstiskā

virzienā. Klasiskā senatnē meklējama ideja par skolu kā par patstāvīgu izglītotāju un audzinātāju iestādi, kas darbojas cilvēka gara un miesas attīstības labad, ievērojot audzināšanas darbā psihologisko, individuālo, sociālo motīvu, bet pāri tiem paceļot augstāk ētiski intelektuālo motīvu. Griekiem bija tieksme uz zinātņi un daili, bet romieši, sašķaņā ar zemes un valsts stāvokli, izceļ ūtilitāri reālo principu audzināšanā. Romā audzināja derīgus, stingri lietišķus valsts pilsoņus. Audzināšanas mērķis bija ieaudzināt valstiskumu, varoņu garu un stāju, līdzīgi tagadnes „nacionālās skolas” prasībām. Jāpiemin Kvintilians (35.- 95/6.g.) kā pirmais sistēmātiskais pedagogs, kas ir mācības gaitas plāna pamata licējs, uzsvērdams augstāk par zināšanām tikumisko principu grāmatā par orātoru izglītību „Justitutio oratoria”. No Kvintiliana pedagogija mantojusi:

1. individuālītātes,
2. pašdarbības,

3. saskaņotības principu ar audzēkņu dabu un domu, ka

4. audzinātāja personība nepieciešama kā paraugs audzēkņiem.

Uz Kvintiliana pedagogiskiem un didaktiskiem atzinumiem balstās audzināšanas teorētiski humanisti. Tā klasiskā senatnē likti pamati tikumiskai un intelektuālai audzināšanai un pasaules uzskatam, ka personīgā un sabiedriskā cilvēka vērtība izpaužas viņa tikumā, viņa dzīvē, viņa ideālu pasaulē.

2. Viduslaiku voluntārisms.

Klasiskā senatnē galvenais viedoklis dzīvē un audzināšanā bija tikumiskā prāta viedoklis, bet viduslaikos izvirzījās ticības viedoklis. Viduslaikos ar Kristus mācības idejām pamatā audzināšanas vara piekrīt Romas katoļu baznīcas autoritātei, un valsts laicīgā vara paliek otrā vietā. Baznīcas noteiktais audzināšanas saturs ir Dieva vārdu atzišana, tā tad audzināšanu pārņem reliģiskais viedoklis, nostādot par atziņas avotu ticību, kamēr prāts izpilda tikai

to, ko diktē jūtas un griba. Pretēji grieķu intelektuālistam pedagogijā izvirzās voluntārisma problēma. Voluntārismu spilgti aizstāvēja jau sv. Augustīns (354.- 430.g.), nostādot gribas un sirds izglītību augstāk par prāta attīstību. Grieķi uzsvēra prātu mūžības dotu cilvēkā, bet kristīgie uzsvēra ticības dieglus cilvēkā Dieva dotus un abos laikos runāja par spontānitāti. Kristīgie pārveidoja uzskatu uz cilvēka garīgo dabu, izceļot jūtas un gribu blakus prātam, ierosināja pētīt dvēseles un ķermeņa problēmas attiecības, kaut gan domu neattīstīja brīvi, bet pielāgoja to dogmai. Izglītība sastinga dogmās un disciplinā. Cilvēka fizisko dabu ierobežoja, lai morāliskie un garīgie spēki varētu izcelties; tas sevišķi sakāms par klosteru audzināšanu, kur valdīja askētisma ideāls. Tikai viduslaiku otrā pusē blakus reliģiskam tipam audzināšanā parādās laicīgais bruņnieka tips ar izveidotu miesas un rakstura stingrību. Jāpiemin arī pilsētu skolas ar laicīgāku raksturu mācībā un audzināšanā un nodibinātās universitātes. Tautas audzināšanas sauciens atskan Kārļa

Lielā laikā (771.- 814.g.), kad darbojās ievērojams pedagogs Alkuins (735.- 804.g.). Kārlis Lielais jāatzīmē kā garīdzniecības izglītības veicinātājs un kā vispārējās izglītības nodibinātājs. Viņš bija pārliecināts, ka izglītība veicināma vienīgi sadarbībā ar baznīcu. 789.g. baznīcas koncīlā Achenā nolēma atvērt skolas pie visiem klosteriem un katedrālēm. Kārlis Lielais deva rīkojumu visiem mācītājiem sagatavot noteiktu bērnu skaitu no draudzes vidus par dziedātājiem un psalmotājiem. Obligātorisko mācību ieveda ar rīkojumu, ka visiem vecākiem puisēni jāsūta tuvākā klosteru skolā vai pie mācītāja iemācīties „Ticības locekļus” un „Mūsu tēvs”, lai tie mācījās to pašu varētu iemācīt citiem. Te redzam vispārējās reliģiskās izglītības ideju, pie kuŗas atgriezās M. Lutera (1483.- 1546.g.).

Viduslaiki maz sekmēja teorētiskās pedagogijas attīstību, sekojot tradīcijai, turpināja iesāktu darbu ar formāli autoritātīvu audzināšanas principu. Uz saturu maz skatījās, mācīšana dibinājās uz grāmatu gudrību. Mācība klosteru un katedrāļu skolās,

kā arī universitātēs noritēja bez skolēnu pašdarbības. Fiziskā audzināšana palika novārtā. Mācība ~~ne-~~ nebija pamatota uz psihologiju, nebija pieskaņota bērna dabai un individuālajām īpašībām, bet visu vērību lika mācības priekšmetam, kuru skolniekam vajadzēja iekalt. Caur dialektiskiem vingrinājumiem lūkoja izveidot prāta slēdzienus. Audzināšanas sistēmām bija garīgs raksturs. Skolas bija intelektuāli noskaņotas, tikai formāli dogmatiskā garā, palāujoties uz svēto rakstu neapšaubāmo autoritāti. Skolas gars bija principu noteikts: paklausība autoritātei - baznīcas priekšniecībai. Romāņu un germāņu tautām baznīca bija augstākā izglītības nesēja un audzinātāja cauri viduslaikiem. Tā turēja pedagogiju savā varā. Izveidojās skola ar dogmatisku prāta loģiku - šolastikas skola. Šolastika 13.g.s. ziedu laikos radīja „studium generale” - mācības iestādi ar universālu programmu - universitātes. Viduslaiku universitāte bija nevien mācības, bet arī audzināšanas iestāde. Kā mācības iestādi universitāti viduslaikos sauca par „studium generale”, t.i. vispārējā mācības

iestāde visai kristīgai cilvēcei. Arī universitātēs trūka studentu patstāvīga pētīšanas darba. Mācībai bija tīri teorētisks raksturs. Jaunie laiki kā mantojumu no kristiānisma un viduslaikiem saņēma:

1) bērnu audzināšanas mājas ideju, 2) vispārējās mācības un izglītības ideju, jo kristīgie vērsās ar savu mācību pret masām, 3) morālisko principu audzināšanā, 4) pārveidotu uzskatu par sievieti un bērnu, 5) bērnu personas cieņas principu, kas kā pavediens iet cauri renesansei, reformācijai, apgaismošanas laikiem un tālāk cauri jaunāko laiku pedagogijai, gūstot arvien spožāku apgaismojumu, ētisku un psiholoģisku pamatojumu, 6) cieņu pret intelektuālo darbu un intelektuālā darba disciplīnu, 7) paklausības un autoritātes principu, 8) vērtīgas domas par vecāku un bērnu attiecībām, par ģimenes stiprumu un par tēvijas mīlestību, 9) kristiānisma laikmetā dibinātajos sieviešu klosteros koncentrējās sieviešu sistēmātiskā izglītība un audzināšana +)

+) K. Obšteins   Pedagogijas vēsture. Senatne
un Viduslaiki. Lap.p.49., 71.,
73., 86., 103.

Viduslaiku izglītības ideālam bija reliģisks raksturs. Zemes dzīvi uzskatīja kā sagatavošanos nākošajai debesu dzīvei. Ar reliģisko pasaules uzskatu saslēdza individuus it kā važās.

3. Jauno laiku pedagogiskās problēmas.

a) Individuālisms.

Ap 14.g.s. sākās renesanse. Individs laužas ārā no savām važām. Ar renesansi atdzima un izveidojās jauna zinātne, jauna izglītība, jauna labklājības pilna dzīve. Cilvēks kļuva patstāvīgāks un sāka kritizēt teologiju. Ārējās turības pieaugšana darīja individuus pašapzinīgākus. Pamodās subjektīvisms un individuālisms. Atdzīvojās klasisko tautu zinātne un māksla. Pedagogijā sākās jauns laikmets ar humānisma pārsvaru Eiropas kultūrā. Humānisms īsti nenolika pretī viduslaiku grāmatu gudrībai dabu, bet seno laiku grāmatas. Antikās filozofijas ideāli kļuva par domu, izglītības un dzīves ideāliem. Renesanse atsvabinājās no baznīcas spaidiem, no dogmu saitēm un ierobežojumiem, ievadot gluži jaunu dzīvi.

Jaunie laiki prasa, lai visa tauta dabūtu noteiktu izglītību, lai spētu ņemt dzīvu dalību kultūras dzīvē. Sākās augsts garīgās un materiālās kultūras novērtējums, nostādot tās par augstāko labumu un dzīves mērķi. Jauno laiku mērķis ir cilvēka vara par dabu un dabas spēkiem; cilvēka skats vēršas uz zemes dzīvi un dabu. Jaunie centieni vispirms meklēja izteiksmi zinātnē un mākslā⁺). Humānisma posmā rodas interese par vecajām valodām, par vēsturi, mākslu, par cilvēku pašu, nodibinās jauns skolu tips - gimnazija (1537.g. I gimnazija Strasburgā). Līdz ar humānismu izceļas modernā valsts, kas nostumj pie malas baznīcu un pārņem audzināšanu savās rokās. Humānistiskā laikmetā izglītības ideāli ir laicīgi. Reliģija un baznīca humānistiem nedeva iekšēja apmierinājuma, viņi to lūkoja rast filozofijā, zinātnē, mākslā.

Galvenie humānistu centieni izglītības laukā bija panākt daiļrunību, saprotot ar šo jēdzienu visu, kas veicina cilvēkā labklājību un laimi. Labi izglītotam cilvēkam jāprot izveicīgi un daiļi runāt,

---

⁺) K. Obšteins Pedagoģijas vēsture. Jaunie laiki. 1930.g. Lap.p.5.,6.,9., 12.,16.,

kā arī tikumiski uzvesties. Galveno vērību piešķirā daiļrunībai un literāriskai izglītībai. Audzināšanas centrā lika psihologisko principu. Visu uzmanību veltīja cilvēka personībai. Pārveidojās skolas disciplīna. Vērību piešķirā fiziskai audzināšanai. Blakus individuālajai problēmai audzināšanā izceļas sociālā problēma, kā uzlabot cilvēku dzīvi, izveidot labāku dzīvi. Rodas arī interese par sieviešu audzināšanu un izglītību. Atdzīvojās vispārīgās izglītības ideja, ko prasīja reformācija (Luters), lai visi lasītu svētos rakstus. Vispār jāatzīmē, ka izvirzās jaunas pedagogiskas domas: 1) audzināšanas un mācīšanas darbā ievērot bērnu individuālās īpašības un tieksmes, 2) humāni izturēties pret audzēkņiem, 3) atzīst fizisko audzināšanu, 4) tikumības principu likt audzināšanas centrā. Humānisma spēks un vara izpaužas šādos posmos: 1) klasicismā, ar ko apzīmē grieķu un latīņu (romiešu) valodu mācīšanu; 2) protestantismā, kas vērsās pret katoļu baznīcu, izsaucot reformāciju, uzsverot ticības iekšīgumu - pārdzīvojuma momentu. Protestantismam cīņā ar

katolicismu (pāvestu) radās 3) nacionālisms. Nacionālisms lika skolas mācīšanas un audzināšanas pamatā: a) mācīšanās brīvību, b) nacionālo valodu un gramatiku. 4) Reālisms radās sakarā ar dabas zinātņu attīstību 16.g.s. Reālisms varēja parādīties tikai tad, kad bija izaudzis materiālistiskais un ideālistiskais pasaules uzskats. Metafizikā reālisms attiecas pret materiālismu un ideālismu kā atziņas teorijā kriticisms pret empīrismu un racionālismu. Sākās pretstrāva pret teorētisko mācības veidu skolās. Dibinājās jauna tipa skolas - reālskolas. Reālisma idejas mācības grāmatās ietvēra A. Komēnijs (1592.- 1670.g.), kas izcēla audzināšanā trīs avotus: dogmatisma (svētie raksti), reālisma (daba), humānisma (cilvēks pats). Komēnijs ar savu „Didactica Magna” pievēršas dzīves reālītai. Viņš noliedz formālismu, sludina augstu dabisku metodi - naturālo metodi. Audzināšanas mērķis ir izkopt prātu, gribu un sirdsapziņu. Reālisma sākums meklējams jau Aristoteļa filozofijā, kas uzsvēra pieredzes nozīmi un tikumiskās darbības nozīmi. Reālisma laika pedagogija

izceļ skatījuma principu un kritizē teorētisko mācības veidu.

Franču un angļu humānisms gāja reālistiski empīristiskā virzienā, uzsvēra lietas, dabu, pieredzi.^{*)} Loks (1632.- 1704.g.) nodibināja individuālistisko un brīvības pedagoģiju. Viņš neatzīst humānistisko izglītību, cīnās pret teokratiju, neatzīst baznīcas izglītību. Ņem vērā individa raksturu un tam piemēro audzināšanu. Audzinātājam jāatbalsta bērna dabīgā tapšanas gaita, liekot akcentu ne uz prātu, bet rakstura attīstību. Audzēkņi jāierosina uz spēcīgu rosmi un darbības tīksmi. Darba ētiskos principos ir visi audzināšanas pamatnoteikumi. Darbības pamatmotīvs ir laime - labumi. Brīvība ir spēja padoties prāta vadībai, apvaldīt vēlēšanās, iegribas, kaislības. Loka individuālisms ir naturālistisks. Metodiskā ziņā Loks noliedz autoritātes spiedienu. Ar Loku rodas sensuālisms folozofijā un naturālisms pedagoģijā. Sensuālisms uzsver, ka domāšana rodas un izveidojas no sajūtām, un atziņas pamats guļ pieredzē. Tā ir empīrisma mācība atziņas teorijā.

*) K.Obšteins Pedagoģijas vēsture II. Jaunie laiki. 1930.g. Lp.p. 136.-143.

b) Ūtilitārisms.

Skola, nostādāmās uz empīrisma pamata Bekona (1561.- 1626.g.) un Loka filozofijas ietekmē, lika savā uzdevumu pamata ūtilitārismu sakarā ar valdītāju uzskatu, ka zinātnes nozīme ir - būt derīgai dzīvei. Skolu pārņēma didaktiskais materiālisms un enciklopēdisms; ar daudz zināšanām cerēja sagatavot jaunatni labklājībai un laimei. Pedagoģijas uzdevums palīdzēt audzēkņiem gūt zināšanas, gūt daudz zināšanu. Skolotājam empīristam vajadzēja prast labi spilgti, saistīgi stāstīt, būt daiļrunīgam, lai zināšanu gūšana skolēniem būtu patīkama. Viņam jābūt enciklopēdistam, lai zināšanu plūsma nemitētos⁺).

Montēns (1533.- 1592.g.) prasa praktiski nozīmīgi vērtīgu audzināšanu, t.i. rakstura, ķermeņa un gara izglītību. Montēns izceļ pašdarbības principu mācīšanās, viņš ir pasīvās, nedzīvās mācības pretinieks. Viņš ir jaunās pedagoģijas priekštecis, novirzās no humānisma norādītā izglītības avota. Montēns šaubas par zināšanu absolūto vērtību. Viņš ir

---

⁺) J.Kauliņš Filoloģiskās metodes nozīme pedagoģijā. I.M.M. 1931.g. I nr. Lap.p.3.

skeptiķis, kas nosprauž filozofijai jaunu ceļu, ko pauž Dekarta racionālisms.

Dekarts (1596.- 1650.g.) ar savu filozofiju it kā pasludināja prāta brīvību un patstāvību prāta patvaldību visās dzīves nozarēs. Racionālisms vērsās pret viduslaiku autoritāti, prasa atzīt tikai to, kas ar prātu pieņemams. Tā izvirza ierobežojumus pret viduslaiku reliģiskām strāvām, pret šolastikas dogmām. Racionālisms saskatāms filozofijā jau no eleātiem sākot, Platonu var uzskatīt par tā ģeniālo nodibinātāju, kamēr Dekarts ir jauno laiku racionālisma tēvs. Šī strāva ir universāla parādība, kas pārspēja katolicismu, liekot prātu par visu lietu mēru un īsto atziņas pamatu. Racionālisti teica, ka zināšanu drošības nepamatojas uz pieredzi, zinātne iet pāri par pieredzes robežām, tā ir iedzimto ideju analīzes un sintezes rezultāts. Zināšanas nāk no iedzintām idejām. Skolai radās jauni uzdevumi - attīstīt audzēkņos domāšanas spējas, attīstīt prātu, vingrināt domāšanu. Attīstīts prāts spēs vēlāk arvien iegūt tās zināšanas, kas tam

dzīvē būs vajadzīgas un kurās nespēj paredzēt nekāda mācīšana. Tāds ieguvums neaizmirstas un nenoveco kā zināšanas. Uz šā racionālisma viedokļa nostājoties, skolā bija jāieved citas metodes. skolotāja uzdevums bija bērnu spējas vingrināt, nevis par zināšanu iegūšanu rūpēties. Viņa darbs uzstādīt uzdevumus, likt tos atrisināt pašiem skolēniem, kontrolēt un palīdzēt. Skolas grāmata - ir uzdevumu sako-

pojums, eksāmeni - kādas problēmas atrisinājums. Dekarta, Loka un Bekona filozofiskie uzskati sekmēja divu pedagoģisku problēmu izveidošanos: 1) sirds izglītības un 2) metodes problēmu. Tikumiskā audzināšana un jūtu dzīves disciplinēšana kā empīristiem tā racionālistiem ir skolas uzdevums. Metodes ziņā racionālisti uzsver dēduktīvo metodi, empīristi izceļ inductīvo metodi. Dekarts ieveda metematisko metodi, skolās ieveda reālās zinātnes. Ar Dekarta principiem sakrita oratoriešu skola, kas padarīja izglītību dabiskāku. Ar racionālismu stāv sakarā pedagoģiskās strāvas intelektuālisms un individuālisms.

c) Intellektuālisms.

Intellektuālisma piekritēji ir visvairāk zinātnieki, filozofi, matemātiķi. Intellektuālisma galvenais pārstāvis ir Herbarts (1796.- 1841.g.)⁺⁾ Herbarts sakausēja jēdzienus - mācīšana un audzināšana vienā nešķīramā jēdzienā un uzsvēra psiholoģisko pētījumu izmantošanu skolas darbā. Pedagoģijā radās liela interese metodes lietošanā. Herbarta skolā ētika rādīja audzināšanai mērķi, bet psiholoģija mācīja atrast ceļu un līdzekļus mērķu sasniegšanai. 19.g.s. Herbartiešu skola bija Eiropas pedagoģiskās dzīves priekšgalā. Audzināšanas mērķis: attīstīt audzēkņos daudzpusīgas intereses un tikumīgu raksturu. Daudzpusīgu interešu un tikumības attīstība nav šķījami. Vispirms tos vieno tikumība jēdziena plašākā nozīmē. Tikumība prasa dvēseles modrību. Daudzpusīga prāta darbība, pēc Herbarta domām, ir tikumības pamats. Tā kā tikumiskās gribas izveidošanu atbalsta pareiza prāta darbība, tāpēc mācība liekama pirmajā vietā, jo tikumība sakņojas daudzpusīgās zināšanās, plašos priekšstatu aplokos. Audzinātāja uzdevums

+) K.Obšteins Pedagoģijas vēsture III. Jaunie laiki. 1932.g. Lp.p. 135.

radīt priekšstatus. Herbarts atzīst trīs audzinātāja iedarbības veidus: mācību, audzināšanu un vadību. Herbarts dziļi iespaidoja vācu un citu zemju pedagoģiju. Viņš radīja izveidotu un noslēgtu zinātniskās pedagoģijas sistēmu. Sākot ar Herbartu, zinātniskā pedagoģija turas uz psiholoģijas un ētikas pamatiem. Viņa idejas pauda T. Cillers, V. Reins u.c. Individuālisma pravietis ir Voltérs (1694.- 1778.g.), kas prasīja prātam rīcības brīvību. Voltérs izceļ dabīgās audzināšanas ideju līdzīgi Rusó - vientulībā uz laukiem, kur vissjādara ar pieredzi un no pieredzes. Audzināšanā cieši jāievēro audzēkņu individuālitate, jāiepazīstas ar bērna dabu un spējām, jānovēro, kādas viņa dabiskās īpašības. Audzināšanas uzdevums ir novērst trūkumus, attīstīt un nostiprināt dabas dotās spējas, bet lūkot iepotēt ko citu, ir veltīgs darbs. Rusó slavēja Voltéru.

d) Naturālisms.

Rusó (1712.- 1778.g.) pārstāv naturālismu pedagoģijā. Viņa psiholoģiskie uzskati pamatojas uz

sensuālismu. Ruso' pedagoģija ievadīja pedagoģijas reorganizāciju un palika tās pamatā. Ruso' ideāls ir dabas cilvēks. Viņš grib, lai audzināšana būtu dabīga, bērnam jādod brīvība. Sirdsapziņa ir īstais brīvības avots, tāpēc jāpiešķir galvenā vērība morālistiskai audzināšanai. Viņš prasa pilnvērtīgo personas izkopšanu, pasvītro bērna psiķes īpatnības. Ruso' doktrīne reālizēta lielā mērā Francijā. Izcelts brīvības respekts. Ruso' pedagoģija „Emils” ir audzināšanas ideālu principu grāmata. Ruso' garā izauga Vācijā filantropīni, kuŗu audzināšanas mērķis bija sagatavot jaunatni laimīgai dzīvei. Apgaismošanas laikā pedagoģijā pilnīgi dominēja dabas jēdziens audzināšanā, kad visas zinātnes un mākslas pārpludināja naturālisms. Naturālistiskais viedoklis ienesa pedagoģijā lielu optimismu, ka ar audzināšanu viss pānākams. Apgaismošanas (18.g.s.) laika pamati ir prāta un zinātnes suverēnitātes atzīšana. Cilvēces ideāls: zinātnes paplašināšana, prāta apgaismošana. Atdzimst renesanses gars, ka cilvēks ir labs. Izvirzās progresa ideja, rodas ticība, ka cilvēks var

progresēt. Apgaismošanas laikā indivīds atkal gūst patstāvību, brīvību un cieņu. Indivīda intereses nonāk līdzsvarā ar valsti. Šī laikmeta pedagoģiskās problēmas ir: individuālītātes un valstiski sociālā audzināšana. Bet 16., 17.g.s. valsts politika atšķīrās ar to, ka noteicēja vara piekrita valsts varai-monarcham, indivīds zaudēja savu vērtību, patstāvību, un audzināšanas darbs tika reducēts uz valsts darbu un valsts absolūtās varas politiku. Turpretī renesansē valsts stāvēja it kā nesaraujamām saitēm draudzībā ar indivīdu, audzināšana ar valsti gāja roku rokā. Renesanse ar humānismu un protestantismu sekmēja personības, brīvības, cilvēcības ideju atdzimšanu. Izcēlās prasības pēc tautas izglītības (Luters), pēc mātes valodas, sievietes un bērna stāvokļa pacelšanas, kā arī nostiprinājās uzskats, ka audzināšanai jābūt valstiskai un nacionālai.

Tā redzam, ka pedagoģijas jautājumi sakņojas zināma laikmeta filozofijas strāvu un vēsturisko notikumu pamatā, tāpat arī pasaules uzskatā. Neviena pedagoģiska strāva nav varējusi dot un arī nevar

dot galīgu audzināšanas un izglītības jautājumu atrisinājumu. Katra jauna doma pedagoģijā var novērst iepriekšējās domas vienpusības un tās papildināt, sekojot laika garam. Var runāt par katras pedagoģiskās strāvas priekšrocībām skolu dzīvē sakarā ar tiem principiem, kas izceļ šās strāvas dabu un būtību. Tādēļ arī skolai grūti sasniegt stāvokli, kur tā savos pamatos būtu izkristalizējusies, kur nekas nebūtu grozāms. Pilnības skola pedagoģijas vēsturē nav saskatāma. Pedagoģijas vēsture uzrāda daudz trūkumu audzināšanas sistēmā un mācīšanas metodēs katrā laikmetā. Kad audzināšanas ideāls bija kļuvis neskaidrs, vajadzēja atrast vērtības, kas atļautu iet pāri dabiskai dotībai. Šīs vērtības varēja meklēt vai nu no ārienes, piegriezties vēsturei (Herders, Vofs), vai pašā cilvēkā, kā to arī darīja Kants, Šillers, Goethe u.c.

Apgaismotāji domāja kosmopolītiski, Herders (1764.- 1803.g.) atzīst tautām un kultūrām pašvērtību, ievēro tautas īpatnību, viņš izprot cilvēka personu organiski.

e) Personības problēma.

Jaunhumānisti centās izveidot harmoniskas personības, kur individuālais izlīdzinājās ar humanistiskiem likumiem. Ideālais cilvēks ir saskaņā starp dabisko un morālisko. 18.g.s. skola ātri attīstījās ar teoloģisku nokrāsu, no tā raisās jaunhumānisms, kas cildina grieķu gara darbus, uzsverot, ka konkrēto formu cilvēku audzināšanai dod klasiskā grieķu māksla, ši māksla ir paraugs personības attīstībai. Grieķu māksla aptver augstāku gara dzīvi, tā rāda gara dzīves likumību. No Grieķijas izstāro likumība un cēls paraugs Eiropas tautām. 18.g.s. otrā pusē Eiropā iesākās jauns virziens filozofijā un pedagoģijā. Filozofija un pedagoģija līdz šim centās sekēt individuālo labklājību, tagad piegriezās sociālajai labklājībai. Sāka izturēties kritiski pret teorētiskā prāta absolūtajām spējām, piešķirot galveno vērību gribai ar savu iekšējo tikumisko likumu.

Kants (1724.- 1804.g.) kritiski revidē līdzšinējos uzskatus par audzināšanas mērķiem.^{†)} Viņš liek pamatus jauniem sociāliem centieniem filozofijā un

†) K.Obšteins Pedagoģijas vēsture III. Jaunie laiki. 1932.g. Lp.p. 5.

pedagoģijā. Personība Kantam nozīmē autonomiju, arī brīvību un neatkarību no dabas mēchanisma. Brīvība pastāv spējā sekot principiem, ko paša prāts raksta priekšā cilvēkiem. Tikumības likums ir brīvības pamats. Kants izstrādā sirdsapziņas jēdzienu. Viņš grībēja dabisko cilvēku darīt cēlāku. Līdz ar pienākumu cilvēks paceļas līdz personībai. Bērni jāaudzina labākai cilvēces nākotnei, cilvēcības idejai, lai ar to veicinātu labāku dzīves izveidošanu. Tas ir socioloģiskais viedoklis pedagoģijā. Te slēpjas lielais cilvēka dabas attīstības noslēpums. Audzināšana var izveidot cilvēka dabu piemēroti cilvēcības ideālam. Audzināšanā jāliek pienākuma jēdziens pamatā, tā tad praktiska darbība. Sociālā pedagoģija pamatojas uz Kanta uzskatu. Jāattīsta raksturs, kas sakrīt ar personības jēdzienu. Sekošana tieksmēm negarantē tikumību, tikai pienākums var būt īstais vadītājs. Tikumiskie akti vislabāk izpaužas, kur jābūtība (Das Sollen) iedarbojas pretīm dabiskām tieksmēm. Kanta filozofija noteica visu dzīvi un audzināšanu ar diviem pamatprincipiem:

1) darbs,

2) stingra tikumība.

Tā izvirzās jauni sociālistiski audzināšanas uzdevumi uz psiholoģiskiem pamatiem. Tagadnes pedagogija stāv uz Kanta normām, kas to vada. Visas pedagogijas pamatā liekams Kanta uztvērums par ideju. Ideja ir tāda doma, kas operē ar parādību, ku nav, bet kam vajadzētu būt, kamēr ideāls ir idejas aizsniedzamais posms. Mērķi tāpat kā idejas ir tādi, kas nav, bet kam vajadzētu būt.

f) Pašdarbības, totālītātes un tikumības problēmas.

Kants kritiski revidē empīrisma un racionālisma principus filozofijā, meģinādams izlīdzināt minēto strāvu vienpusības kriticismā. Kriticisms māca, ka zinātnes jēga un drošība pamatojas uz apriorām formām, lai gan šo formu saturs nāk no pieredzes, jo jēdzieni bez manījumiem ir tukši, bet manījumi bez jēdzieniem ir akli. Kriticismam pieredzes robežas ir zinātnes robežas, bet pieredzei jābūt sintetiskai

vienībai, it kā organiskam veselam. Pētīšanas un mācīšanas uzdevums ir šo veselo radīt un aizsniegt. Skolai un skolotājam jābūt šā ceļa rādītājam, skolas grāmatai - vadītājai. Skolai jāsekmē audzēkņos jaunu atziņu gūšana. Kriticisms balstās uz gara zinātņu psihologiju, kas apskata garu kā visumu. Še totalitāte spēlē lomu, kas dominē modernajā pedagoģijā. Dvēsele rada visumu, kas nav dalāma daļās. Mācīšanās jāiziet no bērna dvēseles visuma. To jau prasīja Pestolocijs, nepazīdams Kanta filozofijas, tīri intuitīvi. Sekojot Pestolocijam (1746.- 1827.g.) un Kantam pedagoģijā 19. g.s. radās noteikti mērķi un pareizas metodes. Tā kā audzināšanas māksla iet vienmēr uz priekšu, tad jaunā paaudze spēj jau spert soli tuvāk cilvēces pilnības ideālam. Kriticisma laikmetā izcēlās filoloģiskā metode, kuru nepazīna ne empīristi ne racionālisti[†]). Filoloģiskā metode ir tulkojamās un izpratnes metodes apvienojums, kas ir zinātniskās metodes divi galvenie aspekti. Ar filoloģiskās metodes palīdzību tveram pētījumā

---

†) J. Kauliņš

Filoloģiskās metodes nozīme pedagoģijā. I.M.M. 1931.g. I nr. Lap.p. 1-6.

objekta jēgu. Kriticisms uzsver, ka izglītības pamats, mērķis un mērs ir zinātniskās metodes izprašana un apzinīga pārvaldīšana, bet ne zināšanu daudzums kā empīristiem un ne gara spēju stiprums kā racionālistiem. Tā tad kriticisms dod audzināšanai jaunu metodi, rāda jaunu ceļu atziņas procesam, rāda, kā zinātnes attīstība un gaita ir vispār iespējama, noteic, kā būs dzīvot, lai sasniegtu cilvēciību. Zinātniskā metode ir patstāvīgas pētīšanas metode, ko sevišķi uzsver tagadnes pedagoģija. Skolēnu pašdarbības princips skolās metodiskā ziņā ņem savu sākumu no Kanta un Pestalocija. Pašdarbība un spontānitāte ir galvenie mācīšanas principi „jaunajā skolā”. Pestalocijs saka, ka bērni ir iedzimti dīgli garīgai darbībai, kas attīstās spontāni labvēlīgos apstākļos. Skolotāja uzdevums dot mājienu zināmā virzienā, lai bērns pats turpinātu darbu turpmāk pašdarbības ceļā. Pašdarbīgam cilvēkam jāklūst patstāvīgam, kas pats sevi pasaulē spēj vadīt un sev palīdzēt. Tā metode ir laba, kas ierosina audzēkņus uz pašdarbību, nevis pasīvu uzņemšanu. Pestalocijs domā, ka bērnu

pašdarbība iet trejādā virzienā: 1) garīgā pašdarbība - domāšana, spriešana, 2) fiziskā jeb ķermeniskā pašdarbība, 3) morāles un mīlestības pašdarbība. Arī Dīstervegs saka, ka galvenais uzdevums audzināšanā ar pašdarbību vest jaunatni uz patstāvību un visa patiesa, skaista un laba kalpošanu. Pašdarbības ideja ienesa pedagoģijā lielus savilņojumus, tā izsauca mācības pasniegšanas reformēšanu, tā iespaidoja visu zemju ievērojamākos pedagogus. Arī modernā psiholoģija lielā mērā veicināja pašdarbības idejas realizēšanu, griežot vērību uz gribas nozīmi. Skolas uzdevums izkopt gribu, tās ārējo un iekšējo pusi - garīgu pašdarbību un zināšanu iegūšanu pašdarbības ceļā. W. Sterns savā darbā „Die menschliche Persönlichkeit” 1918.g. Leipcigā aizrāda uz spontāno darbības nozīmi cilvēka personības attīstībā⁺⁾ . Spontānitāti Sterns uzskata kā personības iekšējo spēku atraisīšanās tendences ārējo izteiksmi. Jaunās pedagoģijas problēma ir arī spontānitātes

---

⁺⁾ Prof. Dr. A. Hergets. „Galvenās strāvas tagadnes pedagoģiskā dzīvē” tulk. Jirgensons 1927.g. Pedagoģiska biblioteka 3.nr. Lap.p. 54.

modināšana un izkopšana, jo spontānitātei liela nozīme personības attīstībā, Kants un Pestolocijs ieskaitīja cilvēcību par augstāko mērķi; augstāko cilvēka garā spēju attīstību virzīnā uz labu. „Jaunā skola” līdz mūsu dienām stāv uz Pestolocija un Kanta socioloģiskiem pamatiem.

g) Nacionālisms.

Fichte (1762.- 1814.g.) pievieno sociālajam principam audzināšanā nacionālistiskās vērtības.^{+) Fichte uzstāda jautājumu: „Kā tu vari cilvēcei labu darīt, ja tu nekalpo tautai?” Viņš prasa likt audzināšanas pamatā savas tautas dvēseli, izceļot nācijas īstenās īpašības. Nacionālisms sakņojas filozofijā - personālismā. Fichte kā absolūtā ideālisma paudējs noraida līdzīgi Kantam sava laika racionālistisko un dogmatisko pietistu pedagoģiju, noraida eudaimonistisko apgaismošanas pedagoģiju, kā arī individuālistiski naturālistisko, jo visi minētie pedagoģijas strāvu pamati audzināšanā izrādījās neauglīgi, tie nespēja rādīt cilvēcei gaišu, pareizu ceļu uz augšu.}

+) K.Obšteins Pedagoģijas vēsture III. Jaunie laiki. 1932.g. Lp.p. 23.

Nacionālismu puda jau Herders, to māca plaši tagadnē E. Kriks („Nationalpolitische Erziehung"). Nacionālisms, kā jau minēju, saistās ar personālismu.

Persona atšķiras no individa ar to, ka tai ir likumības apziņa. Persona gājusi savā attīstībā cauri caur tautu. Nacionālisms ir sociālpedagoģijas viens aspekts. Sociālpedagoģijas aspekti ir:

- 1) nacionālisms - pārstāv Fichte, E. Kriks;
- 2) valstiskais - " Keršenšteiners;
- 3) humānais - " Kants, Volfs;
- 4) kulturālais - " Keršenšteiners, Gaudigs;
- 5) sabiedriskais- " Natorps, Pestolocijs, Kants.

Minētās sociālpedagoģijas strāvas modernajā audzināšanā izpaužas dažādos skolas posmos: „darba skolā", „liberālajā skolā", „nacionālajā skolā".

Darba ideja, valsts ideja, cilvēcības ideja, brīvības ideja ir tās universālās idejas, kas bijušas spējīgas apvienot cilvēkus kopējā izjūtā, kopējos centienos, apgaismojot audzināšanas ceļu un mērķus. Šīs idejas domātas visām tautām, tās domātas visām valstīm, tās sludinājušas cilvēku vienlīdzību.

Pretim tām stāv personālisma un nacionālisma ideja, kas ir nevienlīdzības idejas, un kas guldītas tagadnes „nacionālās skolas” pamatā.

„Personālisms ir dzīves un kultūras apgaismojums no personas viedokļa, nostājoties dvēseles un cilvēka pašapziņas centrā”⁺). Šis filozofiskais uzskats izceļ „es” kā tieši apzināmu personālu vienību, kas nenoslīkst un neizkūst savās funkcijās, bet lieto viņas pēc savas vajadzības un patikas⁺⁺). Personība ir personālisma augstākais izpaudums, tā ir persona, kuras dvēselē atbalsojas viņas tautas gars. Ne katrai personai ir personība⁺⁺⁺). Mūsu personība aug, ja mēs savas tieksmes un intereses paplašinām, sevī uzņemdami un ietilpinādami savas tautas, sabiedrības, valsts, ģimenes intereses, priekus un bēdas, padarot tos par savām rūpēm, uzdevumiem un pienākumiem. Dvēseles izplešana un piepildīšana ar šādu saturu ir personības tapšana⁺⁺⁺⁺). Mūsu iedzimtā egoisma

---

+) J. Kauliņš Personālisms. Tautas audzināšana 3.nr. 1926.g.Lap.p.123.
++) ..... " " 128.
+++) ..... " " 140.
++++) ..... " " 141.

vietu pamazām ieņem un pārspēj draudzība, sekošana, uzticība, patriotisms, kultūras ideālu cieņa. Personālisms ved un šauc uz jauniem ceļiem pedagoģijā. Personālisms ietver personības, valsts, tautas un visuma harmoniju. Tagadnes audzināšana pamatojas personālismā, kas ietver sevī nacionālismu, personību, valstiskumu. Par nacionālsociālismu plaši raksta E. Kriks darbā „Nationalpolitische Erziehung” Leipzigā 1938.g. Galvenās domas īsumā šādas. Nacionālsociālisms ir atmodušās vācu tautas vārds, kas sauc uz savu īsto stāvokli un pašapziņu, uz tautas kopēja uzdevuma mērķi. Nacionālsociālisms satur sevī visas šūniņas un elementus nākotnes nacionālās kopvalsts, tas slēpj sevī piepildīšanās iespēju vācu tautas kopuzdevumam. Pamatstāvoklis un princips jaunajai audzināšanai izceļas ar vadoņa autoritāti un viņas vērtību sistēmu, kas dod saistību, formu, stipru kārtību, kopēju darbību un stāju⁺). Nacionālsociālisms meklē jaunu esamību rases atdzimšanā. Audzināšanā jātur acu priekšā Pestolocija metodes elementi:

⁺) Ernst Kriek

Nationalpolitische Erziehung
1938.g. Lap.p. 33.- 37.
Leipzig.

runa, skaits, telpa.

Cilvēka stāja (Haltung) ir svarīgākais cilvēka darbības centrs, tā ir viņa darīnāta forma, raksturs, domāšanas veids, stiprs un drošs gribas virziens. Taim atbilst īpaša audzināšanas (Zucht) un vingrinājumu sistēma, kas rietumu zemju kultūrā pēdējā laikā ar racionālisma un tehnikas pārsvaru ir apspiests vai pat aizmirsts. Vajadzīga noteikta vingrinājumu sistēma, kas uzmodina, attīsta cilvēka dispozīcijas, ved pie mērķa, kam seko stingra varēšana (Können).

Nacionālisms grib panākt, lai no masas kļūst tauta, no tautas rases apzinīga nācija ar noslēgtu varu, vienveidīgu politisku stāju un gribas virzienu. Caur sociālismu nacionālisms saņem jaunu saturu, bet sociālisms caur nacionālismu saņem virzienu, īstēnības tapšanas iespēju. Sociālisms nōzīmē atsevišķā saistību kopā ar viņa stāju, zināšanām un darbību, viņa apziņu kopībā. Tauta ir dabiski vēsturiskā dzīves telpa, kur katrs atsevišķais atrod priekšā visu, kas viņa esībai un tapšanai vajadzīgi: stāju, varēšanu, zināšanu, - ko var atsevišķais tautas loceklis

pēc sava pašlikuma uztvert, grozīt, padarīt par īstēnību - realizēt, bet viņš ār savu dzīves veidu un virzienu nolemts visumam. Tauta dod barību, saturu un jēgu skolai, baznīcai, politikai, mākslai, zinātnei, visai kultūrai. E. Krieks uzstāda kā pēdējo mērķi, lai vācu tauta savā attīstībā un augšanā nāktu brīvā dzīves telpā, papriekš ierindojoties esošajā telpā. Valsts kā tautas gribas organs, kā kopā satverta spēka izpausmē ir kopas kungs, saimniecības kārtotājs, virsuzraugs, vajadzību regulētājs un izpildu organs. Audzinātājiem kultūras mantās jāizdara izvēle, izlase, izmetot svešo rasei nederīgo. Ar ģimenes, skolas audzināšanu un jaunatnes savienībām jāpaceļ vāciskums no pagrimšanas uz jaunu augstumu, kur vienā pusē ir tauta, rase, dabiskais un vēsturiskais stāvoklis, otrā pusē līdzī darbojas personīgā īpatnība, vieta, sūtība, sociālais stāvoklis⁺⁾ . Tā atsevišķam loceklim cauri plūst visums un vienība, kas iet pa priekšu daļai, tā atsevišķais būs iekļauts saistībā un pacelts augstākā dzīves visumā. Tauta kā kopa kļūs loceklim par jēgu, spēka avotu, dzīves balstu,

---

⁺⁾ E. Kriek Nationalpolitische Erziehung
Lap.p. 59.

atpestīšanas līdzekli. Organiskā locekļu ierindošana visumā prasa stājas audzināšanu, nepieciešamu dvēseles veidojumu, ko sniedz tautas dzeja, mūzika, māksla, filozofija, zinātne, reliģija. Augstākais stājas tips ir varonis, kas ir par paraugu jaunatnei. Jaunatne jāveido ar kultūru ciešā sakarā ar zemi, tautu, vēsturi; audzināšanai jārit dzīvā sakarā ar visu dzīvi un atsevišķa bērna tapšanas gaitu. Audzināšana jāiekļauj kopējā tautiskā audzināšanas sistēmā, ar vadoņu personībām, autoritātīvām vērtībām un mērķiem; vēsturiskiem kopuzdevumiem, kas ir noteicēji skolai un izglītībai. Krīks skaidri izceļ pāraudzināšanas iespēju, liekot ļoti lielu lomu jaunās skolas skolotājam⁺). Krīks ir pret „vecās skolas” didaktisko materiālismu, pasivitāti, imitāciju un krasi kritizē visas skolas reformas pakāpes. E. Krīks ir jaunās vācu nacionālsociālistiskās pedagogijas radītājs. Viņa galvenās prasības ir: 1) jāsaista derīgā un teorētiskā izglītība, 2) zinātne nedrīkst būt nošķirta no dzīves, viņai tāpat arī mākslai jāapaugļo jaunās dzīves tapšanas formas,

---

⁺) E. Krieck Nationalpolitische Erziehung, Lap.p. 111., 123.

3) nacionālā izglītība savā būtībā nozīmē it kā atgriešanos pie dabas likumiem, pie dabiskā, pie īpatnējā, pie pirmsākumiem, 4) no valsts vadoņiem jāplūst idejām, kuŗas nācija uztver un audzē lielas un izveido par kultūras vērtībām, 5) reliģija dod vērtību ideālus un valsts dzīvo vēsturisko dzīvi, tās abas saistās kopā, 6) reliģija ir ceļa rādītāja uz topošo pasauli, valsts ir gājēja pa šo ceļu, nācija ir jaunās topošās pasaules izbūvētāja ar vienības garu tautas pamatā. Vienības gars ir it kā tautas apziņas disciplīna, kuŗas ieaudzināšana balstās uz autoritātes atzišanu valsts un tautas vadībā, balstās uz dziļām nacionālām un sociālām jūtām, uz uzticības jūtām pret nopietniem nesavtīgiem valsts un sabiedrības darbiniekiem un vadoņiem⁺⁾ . Sekošana vadoņiem dibinās uz to gara pārākumu. Tautas un tēvijas mīlestības ieaudzināšana ir stiprs pamats un avots nacionālās vienības apziņas izkopšanai. Kā pasargāt tautas vērtīgos spēkus no izmiršanas, māca rases mācība, kas pacēlusi augsto apdāvināto un dižciltīgo jautājumu, lai tauta mūžam spētu dot sev

---

⁺⁾ P. Jurevičs   Nacionālās dzīves problēmas
1936.g. Lap.p. 305.

vadoņus. Nacionālisms cenšas pēc personībām, grib tautas kopu padarīt par augstvērtīgu personu kopu, kuŗu vada pienākuma apziņa un paļāvība saviem spēkiem, tēvzemes mīlestības apgarota. Tādas personības audzināt „tagadnes skolas” uzdevums, liekot mācīšanas un audzināšanas pamatā nacionālismu un pašdarbību. Sakarā ar nacionālismu jāizceļ domas, ka katrai tautai ir jāveido sava skola un audzināšanas sistēma saskaņā ar saviem īpatnējiem dzīves un audzināšanas apstākļiem un tautas galveno nodarbošanos. Tā tad uz audzināšanas jautājumu jāskatās ne tikai no vispārcilvēciskā, bet arī no nacionālā viedokļa. Tautai augstākais tikums ir darbs, tāpēc audzināt jaunatni darba tikumā ir skolas lielākais uzdevums. Daudzās valstīs tagad valda nacionālisma ideoloģija ar īpatnu nacionālu kultūru katrā, un tur audzēkņus izaudzē par savas zemes un valsts nacionālistiem, tuvinot izglītību dzīves praktiskām vajadzībām, kā to redz spilgti Vācijā. Pašreiz mēs dzīvojam tādā brīdī, kur visa kultūras lieta un viņas likteņi ir saistīti ar politiku, kā arī katra sabiedrības

locekļa liktenis⁺). Politika pārvalda visu, bet politika nedrīkst būt augstākā orientācija, te vajadzīgas lielas, augstas, vispārcilvēcīgas idejas apvienojums ar dziļu pamatību visu sīku darbu izvešanā. Norobežojoties, turoties savos cietos krastos, paliekot uzticīgi savai tautai un valstij, mēs tomēr esam pastāvīgā sakarā ar lielo visumu, uzņemam tā ierosinājumus, saistām ar to savu dzīvi un darbu. Skolai jāmaca jaunatni ~~at~~vert caur savu mazo lodziņu visas plašās debesis. Audzināšana ir visas garīgās dzīves, visas kultūras sākums, pamats un liktenis, vispirms nacionālās, bet galu galā visas pasaules kultūras liktenis⁺⁺).

Modernā pedagoģija sākas pašdarbības, brīvības, personības, valsts un tautas idejās, kuru realizēšanu nes „jaunā skola” savos dažādos posmos. Par „jauno skolu” dēvē reformistu skolu, kurā izšķir pēc vadītājam problēmām: „darba skolu”, „liberālo skolu”, „nacionālo skolu”. Par „vecu skolu” pedagoģijā uzskata skolu līdz 1890.g., kad sākās reformistu

---

+) A. Dauge Kultūras ceļi 1926.g.Lap.p.16.
++) A. Dauge Audzināšanas ideāls un īstenība
Lap.p. 89.

kustība kā protesta vilnis pret „vecās skolas” mērķiem, principiem un metodi, uzstādot audzināšanai jaunas problēmas.

III Pedagoģiskās problēmas „vecajā skolā”.

„Herbarta skola”.

Modernā pedagoģija vēršas pret „vecās skolas” vienpusīgo intelektuālismu, ūtilitārismu, pret pasivitāti un imitāciju. „Vecās skolas” gultne bija empīrismā un racionālismā. Tās galvenie jautājumi bija: intelektuālisms, ūtilitārisms un reliģiski tikumiska rakstura audzināšana. „Vecā skola” bija Herbarta garā⁺). Pēc Herbarta, audzināšanas darbs ir pasauli un dzīvi attēlot kā estētisku attiecību sistēmu un palīdzēt bērnam šai sistēmā ņemt pareizo vietu. Tas panākams 1) bērnam šo vietu ierādot, 2) prātu attīstot, 3) gribu veidojot. Tās ir galvenās problēmas skolā: valdīšana (Regierung), mācīšana (Unterricht), rāšana (Zucht). Rāšana: savaldīšana, disciplinēšana. Līdzekļi ir: 1) skolotāja

---

⁺) J. Kauliņš

„Herbarts” Tautas audzināšana
2.nr. Lap.p. 42.- 78.

autoritāte un 2) mācīšana. Gribu iespaido un noteic prāta pasaule ar sayu bezgalīgo manījumu, vērojumu, atskārtumu, jēdzienu un spriedumu bagātību, kas pieder mācīšanai. Mācības mērķis šīs bagātības kārtot un vairot - tiekties pēc interešu daudzpusības. Interese kopšanu visur pavada uzmanība un vērība. Interese pieder mācīšanai. Daudzpusīgs cilvēks saprot citu cilvēku stāvokli, novērtē otra pūles un jūt pret citiem pateicību. Herbarts nostāda racionālu mācīšanu par galveno līdzekli bērnus padarīt par tikumīgiem cilvēkiem. Skola, kas labi nemāca, nekad labi neaudzina. Skola kopj savā darbā četras bērnu intereses: spekulatīvās, estētiskās, sociālās un reliģiskās intereses. „Vecās skolas” pamatā bija valodu mācība, rēķināšana, ģeometrija, dabas zinātnes, ar tām mācībām ir labi iespējams bērnos modināt intereses. Mīlestību, draudzību, līdzjūtību kopj māja. Reliģiskās intereses ļoti rūpīgi izkopjamas skolā. Reliģija ir Herbartam atpūtas un miera sajūta, bez kuņas dvēsele nevar iztikt savā darbā un domās. Skola šo nedrīkst aizmirst. Bērnu dvēseles interešu vairošanā divi

līdzekļi: iedziļināšanās un apzināšanās. Reliģija rāda, ka visos virzienos mūsu spēkam ir robežas. Jāieaudzina pazemība pret visu valdītāju garu, par kura daļiņu apzinoties, dod mieru un atpūtu lieliem un mažiem. Lai skola palīdz likteņa lēmumu un Dieva prātu salīdzināt un vienu no otra atšķirt, sargāt, lai sevi netur par Dievu un reliģiju par nevajadzīgu. Mācīšanas mērķis - interešu daudzpusība, rāšanas mērķis - tikumiski stingrs raksturs, kas nozīmē padoties un kalpot tikumības idejām: iekšējās brīvības, pilnības, labvēlības, likumības un taisnības idejām. Ja ētiskām idejām pievienojam tās tehniskās zināšanas, kas vajadzīgas viņu realizēšanai, tad dabūjam savas gara dzīves pamata uzskatu; ja aktīvi griba tās pabalsta, tā ir tikumība. Tikumisks raksturs izšķiras par labu tikumības prasībām un piespiež sevi kalpot šām tikumības prasībām. Pabalstāmā rāšana ir audzināšanas augstākais veids. Rāšana ir valdīšanas un mācīšanas papildinājums. Skolas mērķis: interešu daudzpusība intelekta attīstībā un tikumiski stiprs raksturs gribas izveidošanā, tā tad: intelektuālisms un

tikumiska rakstura izveidošana - galvenās „vecās skolas” problēmas. Abi šie mērķi saplūst kopā vienā audzināšanas ideālā ar cenšanos cilvēku padarīt tikumīgu.

2.

Par „vecu skolu” kritiku raksta J. Kīnels (Kühnel) A. Mesera darbā „Pädagogik der Gegenwart” nodaļā „Kritik an der alten Schule” - 1922.g. lap.p. 54.-86., §§ 1 - 14. Jāatzīmē īsumā šādas domas. J. Kīnels meklē „vecās skolas” audzināšanā pamatus vācu tautas sabrukumam un saskaldībai⁺). „Vecā skola” bāzējās uz privilēģētām kārtām: aristokrātiju un garīdzniecību. Skolas uzdevums bija sniegt izglītību privilēģētajām kārtām. Valstij bija nepieciešams darbinieku kadrs, un valsts dienests bija privilēģēto grupu „monopols”. Tāpēc skolās bija šauri uzdevumi; tās bija maz pieejamas tautu masām. Sekas bija tautas vienaldzība pret zinātņi un mākslu, vienaldzība pret valsti, kuŗas darbību un uzdevumu tauta nesaprata. „Vecā skola” deva padevīgus valsts kalpus, bet neizaudzināja apzinīgus, krietņus pilsoņus, kuŗus saistītu kopēja tautas likteņa izjūta,

---

⁺) J. Kühnel Kritik an der alten Schule.
Lap.p.55.

valsts un tēvijas mīlestība. Vāciešiem trūka darba prieka kā vienkāršajiem strādniekiem, tā valsts ierēdņiem. Tauta nebija audzināta savai darba sūtībai, nebija ieaudzināta kultūras izpratnē. Trūka augstas kvalitātes cilvēku, kam būtu bijis spēks noteikt, vadīt un valdīt, kas būtu nākuši augsta cilvēcīga ētosa vārdā, un kas paši to ētosu pildītu⁺). Sabiedrību neinteresēja pedagoģijas jautājumi. Vecāku un skolotāju starpā valdīja neuzticība, neuzticība valdīja visā valstī un sabiedrībā. Skola atradās pilnīgi valsts un baznīcas varā, kuŗas apspieda katru brīvāku domu pēc reformām. „Vecās skolas” skolotājs bija padevīgs, paklausīgs ierēdnis, kas vienmēr gaidīja mājienu no „augšas”. Skolu pārvaldīja derīguma un šķiru princips. Personības ideja nebija „vecās skolas” centrā, bet partikulāri izglītības ideāli: ūtilitārisms un pārmērīgs intelektuālisms. Skolas būtībā sabiedrība saskatīja uzņēmumu, kas bērnus sagatavoja viņu šķirai piemērotai dzīvei. Vecāki arī noteica un izvēlēja skolu tipu, neievērojot bērnu īpatnības, viņu dvēseles struktūru.

⁺) J. Kühnel Kritik an der alten Schule
Lap.p. 57.

Vecāku vēlēšanās bija, lai bērni ātrāk beidz skolu un ieņem vietu. Skolā bērnus „nivelēja” un „slīpēja” par labu sabiedrības apkārtnei. Nepiemērota skolas izvēle radīja vēlākajā dzīvē apatiju pret darbu, kas atsaucās uz darba devēju un darbinieku attiecībām, darba ražīgumu un uz visas valsts saimniecību. Skola nomāca speciālās skolēnu dāvanas uz kaut ko atsevišķu, neievērojot, ka dzīves laime atkarīga no iekšējo spēku raisīšanās. Agra skolas beigšana veda jaunatni pie lielas apmierinātības izglītībā, paviršības zināšanā, pāragra gatavības apziņas un pāragriem spriedumiem. No šādiem cilvēkiem sastādītie dažādie valsts izpildu organi bija netaisni, sabiedriski neauglīgi. Valstī valdīja cilvēki, kam nebija autoritātes, un tādēļ neuzplauka ētiskā dzīve. Valstij trūka viengabalainības, noteiktības, stingra stila. Valsts nepacēlās pāri šķiru vai grupu interesēm. Morāle un valsts stavēja viena otrai pretī kā divi svešas naidīgas varas. Blakus lietderības un šķiru principam valdīja šaurs nacionālisms. Par nacionālistiem „patriotiem” sevi uzskatīja augstākā valdītāju šķira,

kamēr zemāko šķiru un sociāldēmokrātus dēvēja par antinacionālistiem. Sociāldēmokrātu mācību uzskatīja pret Dieva bausli un kristīgo tikumu, kādēļ šo mācību apkaŗoja⁺. Tālāk J. Kīnēls runā par „vecās skolas” kļūdu nepareizajā izglītības mantu izvēlē un priekšmetu vērtēšanā⁺⁺). Skolās pārsvaru ņēma valodniciski literāriski priekšmeti, sevišķi humānitārās ģimnazijās. Valdīja uzskats, ka ar grieķu un latīņu valodas vokābulu mācēšanu var attīstīt loģisko domāšanu un ka svešu valodu mācēšana palīdz izprast svešu tautu kultūru. Mācīšanas centrā bija vārds, runa, frāze, tādēļ šo skolu nosauc par „verbālo skolu”. Dabas mācības, ģeogrāfija, dziedāšana, vingrošana, rokdarbi bija kā blakus priekšmeti, no tiem varēja skolēni atteikties. Vēstures mācībā vajadzēja iedēstīt mīlestību uz valdnieku namu, noklusējot daudz patiesu vēsturisku faktu. Fizisko un estētisko audzināšanu atstāja novārtā. „Vecajā skolā” nebija mācāmās vielas izlase. Skolotāji neizdalīja katrā priekšmetā derīgo vielu, kas vajadzīga

+) J. Kühnel Kritik an der alten Schule

Lap.p.64.

++) ..... " " 68.

audzēkņu garīgai attīstībai. Skolā valdīja abstrahēšanās un sistēmas kaislība. Bērni agri nonāca skolotāju speciālistu rokās, kas strādāja skolā kā izglītības fabrikā⁺). Visiem skolēniem klasē uzstādīja vienlīdzīgas prasības. Skolotājs katrā gadījumā diktēja savu varu un gribu, apkraudams skolēnus ar zināšanu un uzdevumu kalnu. Valdīja jautājumu metode, jo ar nemitīgu jautāšanu gribēja sekmēt skolēnu garīgā procesa norisi. Stundas vielu iedalīja pēc Herberta un Cillera piecos momentos: sagatavošanas, pasniegšanas, saistīšanas, sastādīšanas un vielas lietišķas izmantošanas momentā. „Vecajā skolā” valdīja pasivitāte: skolotājs stāstīja un skaidroja, skolēni klausījās un atkārtoja. Imitācijas un pasivitātes sekas bija- jaunatnes nepatstāvība spriedumā, vājgribas spēks, nedisciplinētas jūtas, kritikas spēju trūkums, atbildības un pienākuma sajūtas trūkums, ko saskatīja vēlākajā dzīvē kā pārmērīgas autoritātes sekas skolā. Skolotājs arī pats bija nevarīgs, viopusīgs ierēdnis, atkarīgs no stundu plāna un „revizora”. Starp skolēnu un skolotāju bija pārmērīga

---

⁺) J.Kühnel Kritik an der alten Schule.
Lap.p.70.

plaisa. Sveši un nesapratušies tie nāca un gāja. Skolas un skolotāja galvenās rūpes bija par mācības vielas uzkrāšanu skolēnos. Skolēni tika „pārēdināti” ar vielas daudzumu, un nereti viņos iestājās garīgs trulums. „Vecā skola” slimoja ar didaktisko materiālismu. Runāja par formālo izglītību, par teorētisko cilvēku. Pēdējais bija nesaprotama konstrukcija, kam trūka tikumiska un garīga augstuma. „Vecā skola” nemodināja jaunatnē godbijību pret lielām personībām, pret dabas varenajiem negrozāmiem likumiem un parādībām, bet sekmēja jaunatnē iedomību, it kā ar daudz zināšanām varētu aptvert visu pasauli; skolu beigušie bija iedomīgi viszinātāji. „Vecās skolas” mērķis bija visīsākā laikā sniegt skolēniem pēc iespējas vairāk zināšanu. Tā redzam „vecās skolas” gultni empīrismā un intelektuālismā. Vai viela pa spēkam audzēkņiem, to nevaicāja, nedz arī mācības vielu pieskaņoja bērnu attīstības posmam, bērnu dvēseles struktūrai. Skolas uzraugi stingri sekoja, lai skolās tiktu izņemta priekšā rakstītā mācības programma. Mācību plāns dibinājās uz piecām

galvenajām domām (Voraussetzungen)⁺).

- 1) Katrā zinātnes nozarē ņemt to visvajadzīgāko,
- 2) atziņa tieši seko iepazīšanai ar vielu un zināšanām, kam var tikt viegli pievienota,
- 3) ar vielas piesavināšanos spēku attīstība nodrošināta (zināšana ir varēšana),
- 4) viela satur audzinātājas vērtības,
- 5) pēc izņemtās vielas daudzuma var vērtēt skolotāja darbu.

Tā mācīšana un audzināšana ritēja pēc šablona, un arī skolēnu zināšanu novērtēšana. „Vecā skola” neievēroja organisko saistību ar tautu un valsti, tai trūka pamatos nacionāli sociālās audzināšanas idejas. Skola un skolotājs stāvēja tālu no tautas un sabiedriskās dzīves. J. Kīnēls uzsvēra no visām „vecās skolas” tipa skolām ģimnazijai visvairāk kļūdu, aizrādīdams, ka ģimnazijas bija pieejamas tikai augstāko šķiru bērniem, kamēr reālskolas bija domātas vidējai šķirai un tautskolas zemākiem slāņiem. Trūka vienotas skolas, kur valdītu tolerance un kopēja tautas likteņa izjūta. Tā tad „šķiru skola” sekmēja

---

⁺) J. Kühnel   Kritik an der alten Schule
Lap.p. 72.

šķiru plaisu valstī, kur bija „izglītotie” un „neizglītotie”, t.i. pirmie ar tiesību uz augstskolu, otrie - bez tiesības, kā tos iedalīja liecības par skolas beigšanu. J. Kīnēls uzskata liecības un eksāmenus jaunatnei par garīgi un tikumiski kaitīgām⁺⁾. Atzīmju dēļ audzēkņi melo, vilto atzīmes, lišķē skolotājiem, noraksta visādi uzdevumus. „Vecajā skolā” valdīja vesela pārbaudījumu sistema: uzņemšanas pārbaudījumi, pārceļšanas pārbaudījumi un gala pārbaudījumi. Sagatavošanās laiks eksāmeniem bija par īsu, svešu personu klātbūtne eksāmenos skolēnus ļoti uztrauca, skolēni pārpūlējās fiziski un garīgi, neredzi nonāca nervu sabrukumā un eksāmenos izkrita. Skolas slavu pacēla skolēnu pamešana klasē uz otru gadu, bet audzēkņus tas padarīja trulus un kūtrus, jo bieži smago priekšmetu vielas nastu nevarēja pānest fiziski vājie inteliģentie bērni, kas arī pārbaudījumu laikā sabruka. Pozitīvais audzināšanas pamēmiens bija: centīgākos skolēnus atklāti atzīt un apbalvot. Negatīvie audzināšanas līdzekļi bija sodi⁺⁺⁾. Visur skolas telpās bija priekšraksti, bet

---

<sup>+) J. Kühnel Kritik an der alten Schule L.p.75.
⁺⁺⁾ .....</sup>

skolēni darīja pretējo. Sodīja par slinkumu, satura burtisku nezināšanu, par nepaklausību, sarunāšanos stundā, par jautrību un citiem disciplīnas pārkāpumiem. Soda līdzekļi bija: norakstīšana no grāmatas, galvas mācība, rājiens, atzīme žurnālā, drauds ar izslēgšanu un izslēgšana. Tautskolā bija arī sastopami miesas sodi. Pārāk stingrā uzraudzība darīja audzēkņus glēvus un nespēcīgus, kam trūka atbildības par saviem darbiem. Soda uzliekot, skolotājs nepārdomāja īsto soda veidu katram bērnam, neievēroja bērna īpatnības un apkārtni, no kurienes bērns nāk, nedz arī izšķīra gadījuma pārkāpumus no tišiem nolūka pārkāpumiem. Daudzreiz sodīja par neizpildītajiem mājas uzdevumiem, kas bija pārāk daudz un nebija darītājam pa spēkam.

Mājas uzdevumi bija klases uzdevumu turpinājums, kas nereti atņēma bērnam visu brīvo laiku, tos kārtīgi izpildot⁺⁾ . Tādu nemīlīgu, drūmu redzam „vecās skolas” tēlojumu.

Kopsavilkumā jāatzīmē šādi „vecās skolas”

⁺⁾ J. Kühnel Kritik an der alten Schule
Lap.p. 81.

sasniegumi⁺):

- 1) „Vecā skola” deva audzēkņiem zināšanas.
- 2) „Vecajā skolā” krietni strādāja un mācīja, attīstot audzēkņu prātu.
- 3) Audzināja gribu piespieties darīt uzdoto uzdevumu, piespieties sevi pakārtot un ierindot.
- 4) Audzināja elementāros tikumus: paklausību, pašsavaldīšanos, atturību, čaklumu, kārtību, tīrību.
- 5) No priekšmetiem labi nostādīta vingrošanas mācība, lai gan neobligātorisks priekšmets.

Pretī šiem sasniegumiem J. Kīnēls izceļ šādus trūkumus:

- 1) Vienpusīgais intelektuālisms draudēja straujajā zinātnes un tehnikas attīstības laikā apslāpēt visu citu.
- 2) Skolotāju un skolēnu nomāca universālisms vielā, vielas pārmērība.
- 3) Trūka mācību vielas izlases, bija nepareiza priekšmetu novērtēšana.
- 4) Pasivitāte un imitācija ir viens no vissvarīgākajiem „vecās skolas” trūkumiem.

⁺) J. Kühnel Kritik an der alten Schule
Lap.p. 86.

- 5) Skolu pārvaldīja partikulāri mērķi - ūtilitārisms un intelektuālisms.
- 6) Nebija bērna individuālitate ievērota.
- 7) Skolotāja jautājumi un vienpusīgā pasniegšanas metode radīja audzēkņos nepatstāvību, imitāciju, reprodukciju. Skola bija teorētiska iestāde.
- 8) Ieaudzināja jaunatnē pavalstnieku tikumus, bet trūka jaunatnei vadoņu tikumu.
- 9) Militārā disciplīna, sodu un eksāmenu sistēma sekmēja audzēkņos nospiestu gara stāvokli un radīja plaisu starp audzēkņiem un skolu.
- 10) Šaurais patriotisms radīja neuzticību tautā un valstī. Pārmērīgā aotoritātē nīku bērnu gars skolā un visas tautas gars valstī.

J. Kīnēls saskata vācu tautas vienības sabrukumu Pasaules karā lielā mērā atkarīgu no „vecās skolas” mācīšanas un audzināšanas sistēmas, kā arī partiju vadoņu rīcības kļūdu, kas jaunatni neieaudzināja apziņā par visas tautas un valsts kopējo likteni, kopējiem uzdevumiem un mērķiem. Gadiem ilgi pasīvā mācīšanās un receptīvā izturēšanās pret mācības vielu

darīja sliktu iespaidu uz jaunatnes raksturu, radīdama nevarības pazīmi. Vācijā „vecā skola” attīstījās līdz ekstrēmam un tad radās reakcija. „Vecās skolas” trūkumi: galvenā kārtā pasivitāte, imitācijas raksturs, vēsturiskā saistība ar pagātņi, izsauca protestu un reformkustību. Reformistu skolu dēvē par „jauno skolu”.

IV Pedagoģiskās problēmas „jaunajā skolā”.

„Darba skola”.

„Jaunā skola” izaugusi no laikmeta kultūras prasībām, sauc pēc jauninājumiem mērķos un metodēs. Tā prasa reformēt un pārveidot mācības darbu, priekšmetu programmas un priekšmetu mācīšanas veidu. Tā kā vācu literatūrā pedagoģijas jautājumi iet visu zemju priekšgalā, tad arī „jaunās skolas” atsevišķo posmu vai tipu apskatē jāapstājas galvenā kārtā pie Vācijas lielo pedagogu un zinātnieku domām, kas gan teorētiski, gan praktiski runā pedagoģijā. Liels pedagogs, teorētiķis un praktiķis ir H.Gaudigs (1860.- 1923.g.), kas uzskata personību kā audzināšanas gala mērķi

darbā „Die Schule im Dienste der werdenden Persönlichkeit“, Leipcigā 1927.g. Gaudigs uzsver savā skolā garīgo pašdarbības principu. Mācības darba uzdevums ir skolēna pašdarbības procesa ierosināšana, lai viņš pašattīstības ceļā izveidotu iedzīmtos spēkus ideālu mērķu virzienā. Viņam pretīm stādams G. Keršensteiners (1854.- 1932.g.) ar sociālo viedokli pirmajā plānā. Viņa audzināšanas mērķis ir ideāls valsts pilsonis. Gaudigs un Keršensteiners ir dažāda uzskata attiecībā uz audzināšanas mērķiem, bet abi vienoti uzskatā par skolēnu pašdarbību un ir pret „vecās skolas“ pasivitāti. Skolas centrā jāliek totālais cilvēks, jāizceļ bērnu aktivitāte, patstāvība darbā, līdzšinējā „vārdu un grāmatu skola“ apspieda skolēnu patstāvību. Tai trūka veidotāja spēka, jo skolotājs ar savu darbību neļāva attīstīties skolēnu pašdarbībai. „Jaunā skola“ liek audzināšanas pamatā darba ideju, kas prasa izaudzīnāt dzīvei produktīvus garus ar stipru gribu un apņemšanos stāties modernās kultūras dzīves kalpībā, kas spēj strādāt zināma aroda darbu un kalpot vispārībai⁺).

⁺) Ed. Pētersons

Vispārīgā didaktika 1931.g.
Lap.p. 88.

Skolas uzdevums tā tad ir ieaudzināt vairāk spēka un patstāvības. Daudzo zināšanu mēchaniskās kalšanas, recepcijas vietā jāliek bērna pašdarbības, spontānitātes un brīvības principi. Šis pēdējās prasības skanējušas vairākus desmitus gadus „darba skolas” teorētiskajā pamatā. „Darba skolas” pamati jau saskatāmi Platona pedagoģiskajās idejās. „Darba skolas” principi izpaužas Pestolocija audzināšanas darbā. Pestolocijs ir „darba skolas” tēvs, kamēr teorētiskie pamati balstās uz Kanta un Fichtes filozofiskām dōmām, ka cilvēka garīgā būtība ir aktīvs radītājs spēks. „Darba skolu” izsauca arī dzīves nepieciešamība, Eiropas un Amerikas saimnieciskās kultūras attīstība un pieaugšana, kā arī darba spēka prasības sasniegt augstāku ražošanas izveicību. Dažās zemēs, kā, piem., Dānijā iekārtoja skolās darba mācību kā īpašu priekšmetu⁺⁾ . Dānijas pedagogs Klau-sons - Kāss ieveda blakus teorētiskiem priekšmetiem arī tehniska rakstura mācības kursu ar metodiskiem darbiem skolu darbnīcās. Šī pedagoga ietekmē

⁺⁾ Ed. Pētersons   Vispārīgā didaktika 1931.g.
Lap.p. 89.

sarīkoja arī Latvijā - Kuldīgā 1879.g. darba skolas kursus skolotājiem. Vācijā „darba skolas” ideja jo plaši attīstījās skolu dzīvē, kur darba ideju ietilpināja vispārējā mācības darbā. Sociālpedagoģija tiek nostādīta uz „darba skolas” pamata, kā mērķi ir:

- 1) technicisms - šai rindā ieskaitāms G.Keršenšteiners ar savu manuālo darbu,
- 2) estēticitisms - Šarvelmans ievēd skolā skaisto lietu darināšanu; arī Keršensteiners; Rūskins domā, ka cilvēkus un cilvēci caur skaistumu varēs glābt, tāpat domā Zalzmanis,
- 3) ūtilitārisms - ko izceļ angļu pedagoģija, nostādāmās uz tā viedokļa, ka viss derīgais ir darba skolas mērķis,
- 4) valstiskums - Keršenšteineru galvenais virziens,
- 5) personība - Gaudīga ideāls. Šinī jautājumā asi sadūrās Gaudigs ar Keršenšteineru.

Tā redzam „darba skolu” kā līdzekli dažādu mērķu aizsniegšanā sociālpedagoģijā. Arī seksuālpedagoģija uzsver darbu kā labāko līdzekli, lai noturētu

bērnus seksuāli pareizā virzienā (Försters, Zalcmanis, Herbarts). Ar darbu var bērnus lieliski glābt, piem., pubertātē bērnus ar darbu aizsarga pašus no sevis. Darbam svarīga nozīme rakstura audzināšanā, ar darbu bērniem jāveid cīņa pret ļaunumiem. Bērni ar darbu aug nevien atziņu nozarē, bet arī ētiskajā (Komenijs, Fichte). Darbā panākama atturība, ar darbu aug drošsirdība. Šos momentus izceļ jau Platons. Viņš grib rakstura audzināšanu balstīt uz darba pamatiem⁺).

„Darba skola” iziet no bērniem, tā ir iespaidojusi skolas dzīvi visās kultūras zemēs.

a) Keršenšteineras „darba skola.”

Termins „darba skola” uznāca ar G. Keršensteineru (1854.- 1932.g.), kam ir ļoti liela pedagoģiska prakse un plaši pedagoģiski apcerējumi. No Ruso laikiem jau domāja, ka vispārējā izglītība jāiegūst pa priekšu. Šo uzsvērumu Keršenšteiners apgriezis otrādi: caur aroda izglītību var aizsniegt tikai vispārējo izglītību. Vispār ir trīs līdzekļi, ar kuriem

⁺) Prof. Dr.h.c. J.Kauliņa L.U.Pedagoģijas semināra „Darba skola” atzinumi.

civēks savu iekšējo garu var citiem zināmu darīt:

1) vārds, 2) roka, 3) darbs.

Vārdu ir atzinušas visas skolas. Ka arī roka ir tāds pats izteiksmes līdzeklis, to parādīja Keršensteiners. Cilvēks var ar roku tāpat runāt, kā ar saviem vārdiem. Darbs Keršenšteinerā uztvērumā ļoti svarīgs. Darbs ir kustība telpā. Cilvēks ar savām kustībām izteic iekšējo dzīvi. Radītāja darbs ir līdzeklis izteikt cilvēka domas. Keršenšteiners māca, kā darbs atšķiras no rotaļas, sporta un nodarbošanās. Rotaļas mērķis ir pašā funkcijā, kamēr darbam mērķis ir ārpusē. Sports ir rotaļa, ja izslēdz dzīšanos pēc rekordiēm. Keršenšteiners par nodarbošanos sauc it kā darbu, it kā rotaļu, te var rasties diletantisms, arī enciklopedisms bazējas uz šādas nodarbošanās. Nodarbošanās esot mūsu skolas lāsts. Darbam ir mērķis ārpus procesa un darba jēga ir aizsniedzamais mērķis. Izceļ četrus darba jēdziena momentus:

- 1) šķērslis - grūtuma uztvere, t.i. aporijas saskatīšana,
- 2) plāns - konjektūra - vajadzīga, lai grūtumu novērstu, hipotezes uzstādīšanu,

- 3) vajadzīga konjektūras izsekošana,
- 4) vērifikācija - dot vispārīgu slēdzienu, salīdzinot ar visu, kas ir dots.

Darba skolas vērtība centrēta šai pēdējā momentā. Darba skola nav rotaļa, nav arī sporta vai nodarbošanās skola. Keršenšteiners vēršas pret „vecās skolas” pedagogiem, sevišķi Herbartu, kas morāli mācījis vārdiem. Viņš to uzskata par nepareizu viedokli, morāli vajag mācīt ar darbu. Keršenšteiners ievē skolā roku darbu, tā atmetot skolas vienpusīgo intelektuālismu⁺) Roku darbam (manuālajam darbam) viņš piešķir lielu nozīmi. Tā kā lielais vairums pilsoņu valstī eksistē kā amatnieki, zemkopji, tad Keršenšteiners uzsver arodniecisko izglītības nepieciešamību. Keršenšteinerā aroda mācīšanai ir psiholoģisks pamats - bērnu spontānitāte, saistīta ar radītāja darba principu. Derīgums būtu jāsaprot kā līdzeklis skolēna rakstura un aktivitātes izveidošanā. Keršenšteiners domā, ka rokdarbiem ir liela nozīme cilvēka loģiskās domāšanas attīstībā blakus valodu

+

Ed. Pētersons

Darba skola Gaudīga un Keršenšteinerā uztverē. I.M.M.
1929.g. 3.nr. Lap.p.218. -223

mācībai vai dabas mācībām. Pirms katra darba veikšanas cilvēkā norit zināms garīgs process, kurā tāpat kā katrā domāšanas aktā izšķirami šādi posmi: noskaidrošana, pielaidumi ar asociēšanu, konsekvenču izrietināšana un salīdzināšana ar sistematizēšanu, gala slēdzienu pārbaude ar metodizēšanu. Ar rokdarbiem var izkopt cilvēkā loģiskās domāšanas spējas, un ar rokdarbiem sevišķi iespējama pašpārbaude. Pašpārbaudi darbā Keršenšteiners padara par „darba skolas” galveno kritēriju. Rokdarbs skolā ir svarīgs metodes līdzeklis un līdz ar to arī izglītības procesa sastāvdaļa. Darbu darot, notiek darītājā pārdzīvojums, saprašana un izpausme. Keršenšteiners ir reālists, viņš skolu saista ar dzīves īstenību. Viņam ir stingra lietišķība skolas pamatā. Keršenšteintera „darba skola” pieder pie sociālpedagoģijas viedokļa skolām. Skolas projekti viņam plūst no dziļas izpratnes par izglītības būtību⁺⁾ . Izglītība pastāv visa vesela cilvēka organiskā augšanā, izveidošanā, izdaiļošanā. Patiesa izglītība ir tā, kas uzcelta uz stipriem

---

⁺⁾ G. Kerschensteiner „Berufs oder Allgemeine Bildung” Lap.p.23.- 45.

speciālās izglītības pamatiem, jo patiesas izglītības ceļam jāiet caur pamatīgu arodniecisku izglītību. Ir vajadzīga ierobežošanās, savs arods, savas speciālitātes ciets pamats. Izglītotam cilvēkam jābūt vispirms derīgam. Derīgs ne tikai tas, kas prot apmierināt kādas šauri utilitāras prasības, derīgs arī mākslinieks, dzejnieks un tīrais zinātnieks. Vecākiem jāatvēl un jāpalīdz bērniem pēc savām dāvanām un tieksmēm izvēlēti to mācības iestādi, kurās satversme visvairāk atbilst bērnu iekšējai struktūrai. Ap 14. bērna dzīves gadu var jau noteikt dāvanas bērniem. Kas nobeiguši pirmo skolas posmu - pamatskolu, tie lai iestājas tādā skolā, kur viņi pieder. Ap 14. gadu bērnus izceļam pēc viņu talantiem. Ar papildu skolām bērnus ved pie talantiem. Keršenšteiners domāja profesionālo skolu izcelt kā simbolu visumam, lai bērni caur savu arodu ^{iet}visumā. Bērni caur profesiju iet uz pilnību. Manuālisms ir tikai izejas punkts, to skola nedrīkst izslēgt, bet nedrīkst arī pārspīlēt.

Keršenšteiners ir atradies Džui (Džey) ietekmē. Džui māca, ka tikai tad, ja mācību centrālajā vietā

nostādīs rokdarbus, skola būs spējīga izaudzināt darbīgus sabiedriskus cilvēkus; ka bērna attīstībā aktīvā puse vienmēr iet pa priekšu pasīvajai, izteiksmes spēja attīstās pirms apzināta iespaida. Muskuļu attīstība iet ātrāk nekā prāta attīstība, apziņa pēc būtības ir aktuāla, visi apziņas stāvokļi cenšas aktīvi izpausties. „Vecā skola” par maz ievēroja šo bērna pamatdziņu - bērnu aktivitāti. Keršenšteiners izceļ mācīšanas psiholoģisko pusi. Bērna dvēselei ir zināma struktūra. Arī kultūras mantām katrai ir sava struktūra. Kultūras mantas mācīšanā tik tālu derīgas, cik kultūras mantu struktūra atbilst bērna dvēseles struktūrai. Te tuvu stāv nacionālais moments. Tautas kultūra bērnam vistuvākā. Skolotāja uzdevums katru mācības priekšmetu savā garā izkausēt, lai bērniem būtu vieglāki uzņemt. Tā tad „darba skolā” jānorisinās zināmas kultūras pasaules garīgo saturu atdzīvināšanai un realizēšanai atsevišķo skolēnu psihē. Skolēni piesavinās patstāvīgā darbā, dzīvā pašdarbībā kultūras vērtības un tās pārstrādā (erarbeiten). Viss izglītības process ir objektīvētā gara

atjaunošana, atdzīvināšana arvien jaunos indivīdos^{+) .}
Tā skola būs pareiza, kas sniegs katram cilvēkam
taisni tās izglītības vērtības, kādas viņa īpatnējai
struktūrai piemērotas. Novirzīt audzināšanu uz soci-
ālo momentu ir Keršenšteinerā pamatdoma, jo viņa au-
dzināšanas mērķis ir izveidot krietnus valsts pilso-
ņus. To var panākt pareizi iekārtojot skolas, skolē-
nu biedrošanos, to darba laukus un darba metodes, mā-
cot kalpot vispārībai, aicinot uz pienākuma izpildī-
šanu, brīvprātīgu piedalīšanos sabiedriskā darbā, ie-
vērojot pakļaušanos un savstarpējas intereses. Au-
dzēkņiem jāieaudzina gatavība būt gataviem upurēt sa-
vas personīgas intereses valsts labklājības pacelša-
nai. Skolā jāaudzina tā, lai iegūtie sabiedriskie ti-
kumi skolas gados audzēkņus vadītu turpmākajā dzīvē.
Valsts pilsoniskā audzināšana ir: skolēnus pozitīvi
nostādīt darba laukā, t.i. sagatavot skolā tā, lai
audzēkņi spētu celt uz augšu savu biedru un visas sa-
biedrības stāvokli. Izglītības mērķis ir pilnīgais
cilvēks, t.i. tāds cilvēks, kas līdz iespējamai

<sup>+) G. Kerschesteiner Das Grundaxiom des Bil-
dungsprozesses und seine Folge-
rung für die Schulorganisation
1924.g.Lap.p.9.</sup>

pilnībai ir izkopis visas viņa dabā guldītās īpašības un spējas un tās izdaiļojis īstas cilvēcības garā. No tādiem pilnvērtīgiem pilsoņiem sastādīsies nākotnes ideālā valsts, ko Keršenšteiners redz kā audzināšanas gala mērķi. Skolai jāaudzina jaunatne valstiskā garā, valsts idejai jāklūst visiem skaidrai. Jaunatnei jāizprot, ka vienīgi stipra valsts var nacionālās dzīves pamatus nostiprināt un noskaņot, tautu sarga no ārējiem ienaidniekiem un iekšējiem satricinājumiem. Tā ir cēla doma, ko pauž Keršenšteiners. „Vecajā skolā” trūka audzināšanas pamatā šās idejas, tā arī nedeva ētiski un gārīgi stiprus valsts pilsoņus. Keršenšteiners saka, ka ceļš uz ideālo pilsoni iet caur derīgo. Tādēļ, lai izaudzinātu derīgus pilsoņus, audzināšanas darbībai jāsekmē⁺):

- 1) aroda izglītība un sagatavošanās uz aroda izglītību, t.i. blakus garīgam darbam likt aroda darba pamatus,
- 2) jāieaudzina valstiska apziņa, šo sekmē skolas organizācija darba sabiedrības garā,

---

⁺) Ed. Pētersons

Keršenšteintera piemiņai
I.M.M. 1932.g. 3.nr. Lap.
p. 203.- 205.

3) jāveicina sabiedriskās dzīves tikumisko normu ieaudzinašana - pieradinot skolēnus no paša sākuma kalpot noteiktai idejai, pieļaujot pēc iespējas skolēnu brīvu pašnoteikšanos.

Tautskolā Keršenšteiners grib redzēt skolēnu pašvaldību pēc amerikāņu skolas valsts parauga, kamēr papildu skolās un vidusskolās vajadzīgas nērķveidīgi organizētas darba apvienības. Skolēnu darbība, zināma brīvība, spriedumu attīstība, biedriskums un smalkjūtība skolas dzīvē būs stipri jaunatnes izveidošanas pamati. Tikai raksturā stipri cilvēki būs spējīgi veidot nākotnes ideālo valsti. Tā tad visa skolas dzīve jānostāda tā, lai tā audzinātu raksturu. Audzināšanai ir jāizvēlas tādas darbības, kas atbilst bērna attīstības pakāpei, kas viņu sagatavo sabiedriskam darbam un dzīvei, pieradina asi novērot un asi spriest. Aroda mācība nepieciešama, to prasa dzīve, manuālā darba strādnieki arvien valstī būs pārsvarā. Arī garīgais darbs attīstījies no manuālā un ir ar to vienmēr saistīts. Keršenšteiners uzsver mācīšanas darbā šādus principus:

1) spontānitāti, 2) aktivitāti, 3) aktuālitāti, 4) brīvības, 5) autoritātes, 6) sociālitātes un 7) individuālitātes. Ar katru principu var saistīt dažādas metodes. Skolotājs darbā ir galvenais darba vadītājs un organizētājs. Audzinātājam jābūt sociālas dabas cilvēkam, kas iespaidodams citu cilvēku dvēseli ceļ uz augšu, kas spēj jaunatnē modināt un nostiprināt valstisko apziņu, ieaudzināt gribu neatlaidīgi darboties par labu valstij, darot valsti stipru, apzinīgi pildot katrs savu ūzdevumu. „Jaunā skola” skolotājā meklē viņa būtību. Nepietiek, ja skolotājs ir labs priekšmeta mācītājs un stingrs bērnu rājējs. Viņam jāvada jaunatne ar pedagoģisku jaunatnes mīlestību, paturot vienmēr sev kā ideālu paraugu Pestolocija personību, kas ar prieku un mīlestību pašreizliedzīgi pildīja skolotāja un audzinātāja pienākumu, lēnprātīgi un smalkjūtīgi audzinādams un mācīdams jauno paaudzi, strādājot sīko ikdienas darbu lielā garā, to pildot un padarot par svarīgu un skaistu. Keršenšteiners atstājis pedagoģijā dažas auglīgu domu.

b) Gaudiga „darba skola”.

H. Gaudigs (1860.- 1923.g.) uzstājas pret Keršensteineru, it kā tas cildinot tikai manuālistu. Gaudigs visu vērību veltījis garīgā darba organizēšanai. Viņš izcēlis klases vērtību. Skolotājs stāv vienmēr klases priekšā, un katrs jautājums jāvērs uz klasi, ne uz atsevišķiem skolēniem. Klases darbība ir priekšpakāpe vēlākajai dzīves darbībai. Gaudigs izcēlis personības jēdzienu. Viņš runā vispārīgi par personību. Gaudigs atzīst personību par augstāko mācības un audzināšanas mērķi. Gaudiga pedagoģijas pamatā ir likta personības ideja. Šī ideja noteic arī skolas uzdevumu. Gaudigs saka: „katras audzināšanas un katras pašaudzināšanas mērķis man ir vērtīga personība” ⁺⁾ . Personība ir dots, uz mērķa jēdziena pamatots princips, kas griežas cauri visam audzināšanas darbam, tā tad skolas organizācijai un skolas dzīvei. Skolas uzdevums līdzdarboties, sekmēt personības tapšanas procesa gaitu, kas turpinās vēlākajā

⁺⁾ H. Gaudigs Die schule im Dienste der werdenden Persönlichkeit. Leipzig, 1917.g. Priekšvārdā.

dzīvē. Skola strādā savu darbu kopsakarā ar vispārīgo kultūras dzīvi, cenšas aptvert savus audzēkņus, viņu fiziski - garīgas eksistences totālītātē, izsargāt tos no manuālisma un citām vienpusībām. Attiecībā uz skolas organizāciju, personības ideja prasa skolas dzīvi kā dzīves aploku, kur audzēkņi strādā, gūst piedzīvojumus un attīstās, kur nebūtu lūzumu, nedz nesakarīgu lēcieni. Gaudīgs izceļ cieņu pret bērnu kā topošu personību, kas skolai jāsargā no necienīgas iespaidošanas. Skolotājs palīdz, lai bērna attīstība noritētu bērna ideālā „es” virzienā. Izglītības vielas izvēlei jābūt tādai, lai netrūktu nekā, kas ietilpst personības izglītības aplokā, bet nekā lieka. Jācenšas mācot: pēc plašuma, vienības un kopsakarības. Izglītības iegūšanai jānotiek pastāvīga darba ceļā. Tā skolas, kas grib darboties personības audzināšanas garā, iegūst „darba skolas” raksturu. Skolotāja mērķis klases darbā: attīstīt atsevišķa skolēna pašdarbību. Skolēns pats uzstāda jautājumu, darba plānu, pats ierosina uz darbu, pats sevi uztur darbībā un kontrolē visu darba procesu.

To pašu var attiecināt uz skolēna mājas uzdevumiem. Izglītības procesam jāierosina, jāaudzina, jānodarbina intelekts, jūtas un griba - viss cilvēks. Skolotāja pienākums ir ielikt darbā savu īpatnējāko būtību, ar savu nobriedušo personību iedarboties uz topošo cilvēku, savaldīt savu enerģiju tur, kur tās izplūdums varētu traucēt audzēkņu personības tapšanas procesu.

Vielu audzēknis cenšas piesavināties aktīvā darba procesā, kas aizskar arī audzēkņa jūtas un gribu, viņš vielu ierindo kā jaunu ieguvumu savā līdzšinējā personīgajā īpašumā. Mostās un nostiprinās apziņa, ka kaut kas, kas bija svešs, ir iegūts par savu, tā ir īsta personības apziņa. Personības ideja prasa, lai dažādie sabiedrības iespaidi nebūtu pretrunīgi uz jaunātnes iespaidošanu, skolas darbs jāsavieno ar to dzīves apkārtni, kas pati dara pedagoģisku darbu, t.i. ģimeni, valsti, baznīcu. Sevišķi mājai - ģimenei jābūt par personīgās dzīves paraugu, ~~sevišķi~~ ^A augsti Gaudīgs vērtē valsti personības audzināšanā, kas ar savu varu var noteikt un

pozitīvi normēt visu sabiedrisko dzīvi par labu personības idejai. Tā Gaudigs redz personībā jaunu audzināšanas ideālu un arī jaunu kultūras principu lai tā varētu pacelties pāri tam līmenim, ko tā sasniegusi. Kā nācijas, tā kultūras dzīvē ir vajadzīgi ideāli mērķi. Pilnīgā augstākā sabiedrības forma nav domājama bez personīgas dzīves attīstības plašos tautas slāņos. Masām ir jāpazūd, jāsadalās personībās, kuŗas no jauna brīvi slēdzas kopā personību savienībās. Skolas uzdevums ir: vairot vienības apziņu tautā un ierindot savus audzēkņus tautas kultūras procesā, tanī procesā, kuŗā tauta, kā augstākas kategorijas individuālitāte attīstās sava nacionālā ideāla - savas nacionālās personības virzienā⁺). Gaudīga mūža lolojums bija nacionālās kultūras skola. Gaudigs prasa jaunus principus skolas darbā⁺⁺). Pašdarbības princips izvedams it visā izglītības un mācību sistēmā, sākot no pirmā skolas kursa līdz pēdējam; visos priekšmetos un disciplīnās jāievēro skolēnu

---

+) P.Mežulis „Gaudīga pedagoģiskā doma”
Tautas audzināšana 2.R.1924.g.

++) Ed.Pētersons Darba skola Gaudīga un Keršteinera uztverē.
I.M.M.1929.g.3.nr.L.p.224-232.

pašdarbība. Gaudīgs izpētīja darba motīvus un atzina, ka skolēns iepazīstināms ar darba tehniku. Gaudīgs uzstāda garīgā darba tehniku un problēmu. Augstākais darbā sasniegts, ja skolēns ir valdnieks par droša garīga darba tehniku. Jāmāca asociēt. Jāierosina priekšstatu spēle skolēnu galvā, jāpieradina domāt ar prātu. Gaudīgs garīga darba tehniku grib pamatot uz psiholoģiju. Viņš smalks psihologs. Par darba tehniku Gaudīgs sauc prašanu paštāvīgi lietot vielas uzņemšanai un pārstrādāšanai pielāgotus paņēmienus. Gaudīga darba skolai ir vispār ciešas saites ar darba tehnikas pārvaldīšanu, no kuras atkarājas audzināšanas mērķa sasniegšana - skolēnu ievadīšana brīvās garīgās darbības gaitā, t.i., kad skolēns pats no sevis sāk sajūst tieksmi noslēgties uz darbu, pats sprauž mērķi, iedziļinās jautājumā, pats meklē jaunas atziņas, pie kam uztur dzīvas attiecības ar savu apkārtni, klasi un grupu. Tā Gaudīgam par darbu kļūst katrs darbības veids, kur skolēns pašdarbības ceļā iegūst jaunas zināšanas. Tas arī ir vismodernākais darba skolas uztvērums, jo te

galvenais princips ir brīva skolēna gara attīstība ar savu aktivitāti. Klases darbs ir līdzeklis, lai ierosinātu skolēna dziņu uz brīvu darbību. Gaudīgs ir liels teorētisks un praktisks, liels pedagogs. Viņš saka, ka jāreformē un jāpārveido viss mācības darbs, lai varētu sekmēt bērna attīstību ar katra mācības priekšmeta īpatnējo būtību, ievērojot mācības vielas izlasi, padarot vielu pa spēkam bērna garam. Katrā priekšmetā jāizveido savs īpatnējs, priekšmetam derīgs darbības veids, noteiktā kārtībā pieskaņojoties vielai. Sintēze no bērna dabas prasībām un atsevišķo priekšmetu īpatnējās būtības sākas, ja mācības gaita panāk to, ka bērns sāk sajūst tieksmi jautāt. Šī tieksme jāuztver, jāizveido un jāievada zināmā virzienā un kārtībā, saskaņā ar priekšmeta dabu. Skolēns stāv darba centrā un viņš ir aktīvs jautājumu uzstādītājs pretēji „vecajai skolai”, kur skolēns bija pasīvs klausītājs. Skolotājs pierādina skolēnus zināmai noteiktai jautājumu rindai, iemācot pamata jautājumus un paskaidrojot jautājumu kārtību. Gaudīgs aizrāda, ka skolotāja jautājumi rada

nebrīvību, bet ja skolēns iemācījies uzstādīt atsevišķiem priekšmetiem derīgu jautājumu rindu, tad klasē norit brīva, garīga darbība. Viņš skaisti izveidojis klases kopdarbu, „darba skolas” nozīmi izcēlis, ņemot vērā klasi kā vienību, kas stāv augstāk par katru vienības locekli. Viņš klasi uzskata kā kopu, kamēr „vecajā skolā” klase bija kā sabiedrība. Kopas darbs atšķiras no sabiedrības darba ar to, ka ikviens kopas loceklis darbojas kontaktā ar citiem kopas locekļiem, visiem ir kopējs mērķis, bet katram savs uzdevums šā mērķa sasniegšanai saskaņā ar viņa spējām. Klasei - kopai ir sava disciplīna, savs ētisks noskaņojums. Kopas locekļiem ir brīvība līdzekļu izvēlē, darbu darot. Kopā norisinās skolēnu individuālā un sociālā audzināšana. Skolēni strādā pēc plāna. Mācību sākumu un beigas vēstī zvans. Skolotājs vērtē sekmes atzīmēm, viņš noteic arī darba mērķi.

Gaudīgs guvis lielus nopelnus klases audzināšanā. Gaudīgs gāja vienā virzienā ar sava laika biedriem jaunideālistiem Eikenu un Budi. Tie ir vairāk individuālisti. Sterns ir personālisma īsts pārstāvis,

tas runā par personības audzināšanu sakarā ar nacionālismu.

Individuālītāte skolai jau dota, bet personība uzdota. Gaudīgs runā vispārīgi par personību. Pēc Gaudīga Sterns ņēmis personības viedokli apcerēt. Personības jautājumu pirmais noskaidro Teichmüllers 1889.g. „Neue grundlegung der Psychologie”. Viņš saka, ka personība ir pašapziņas augšana. Ar individuālītātes prasībām nevar panākt personības izveidošanu. Personībai jāapvieno individuālās īpatnības un pārindividuālās kultūras vērtības vienā veselā vienībā. Bet Gaudīgs augstāk vērtē darbību nekā pašas kultūras vērtības. Tīrā veidā Gaudīga skola nav pieņemama. Audzināšanas un izglītības procesi tikai tur norisinājās auglīgi, kur skolēni prasa un saņem atbildes, kur viņi dod un ņem. Keršensteiners gribēja novērst ar rokdarbu ieviešanu Gaudīga skolas garīgā darba vienpusību, bet viņš vērtē augstu garīgo pašdarbību, aizrādīdams, ka patstāvīgs garīgs darbs vēl vairāk raksturo „darba skolu” nekā patstāvīgs manuāls darbs. Gaudīgs un Keršensteiners ir

dažāda uzskata attiecībā uz audzināšanas mērķiem, bet abi vienoti uzskatā par vispārīgo pašdarbību. Skolas centrā stāv totālais cilvēks, ko „vecā skola” neievēroja. Keršenšteiners uzskatos sociālais viedoklis stāv pirmā vietā. Pret Keršensteineru arī celti iebildumi⁺⁾. Keršenšteiners savu mācību uzstādījis pārāk šematiski. Pārspilē „darba skolā” rokdarba amata nozīmi, ieteicot sevišķi koka apstrādāšanas darbu. Audzināšanas mērķis partikulārs. Mēs atzīstam valstisko audzināšanu par skolas uzdevumu, bet ne kā vienīgo mērķi. Par īstiem un vislabākiem valsts pilsoņiem būs tie, kas ētiski un garīgi stāvēs visaugstāk. Keršenšteiners arī pārāk uzsver, ko katrs no kultūras mantām uzņem, bet galvenais tomēr ir, kā uzņem kultūras mantas, kāda tā pieeja. Tālāk jāpiezīmē, ka cilvēki ir lielākā daļa jaukta struktūras tipa un var gluži labi savu izglītību iegūt vienā kā otrā kultūras pasaulē. Katrs cilvēks var arī zināt, saprast un darīt daudz tāda, kā tieši nemaz neprasa viņa īpatnējā daba. Īpatnējais ātrāk un pilnīgāk attīstās atduroties pret šķēršļiem, pretešķībām,

---

<sup>+) A. Dauge   Georgs Keršenšteiners
Tautas audzināšana 2.R.1924.g.</sup>

pretstatiem. Individuālais aug cīņā ar pārindividuālo un pat ar pretindividuālo, gan to respektējot, gan pret to nostājoties opozīcijā. Tomēr, Keršensteiners un Gaudīgs ar savu personību un saviem darbiem atstājis dziļu iespaidu un auglīgas domas pedagoģijā. Viņiem ir daudz sekotāju.

c) Blonska "darba skola".

Kerš^{ons}teinera roku darba principu pārspīlē Blonskis, kas ir "produkcijas skolas" pārstāvis Krievijā. Šīs skolas pamatā ir darbs ar mašīnām un rūpniecības ražojumi pretēji Keršensteineram amatniecības darba skolai. Darba skola ir darba audzināšanas skola. Darba audzināšanas mērķis ir - attīstīt bērnam prasību no dabas priekšmetiem un parādībām radīt cilvēcei noderīgas lietas. Darba audzināšanas būtība - iemācīt bērnam darba rīku lietošanu un darba tehniku. Darba audzināšana ir audzināšana sabiedriskā darbā.

Blonskis māca, ka "darba skolai" jābūt bērnam

kulturālai darba dzīvei, kuŗu bērni paši rada kopīgi ar pieaugušiem. Blonskis uzsver sociālo audzināšanas ideju. Viņš krasi uzstājas pret „vecās skolas” skolotājiem, kas skolu sadalījuši klasēs, dzīvi saplosījuši atsevišķos priekšmetos, bet priekšmetus stundās, iznīcinot bērnu nodarbības vienību un pakāpenisku sakarību⁺⁾ . Blonska „produkcijas skola” fundēta ražošanas teorijā, kas prasa vispārējās izglītības saistīšanu ar darba dzīvi. Skolas audzināšanas mērķis - sagatavot bērnus viņu turpmākās dzīves sociāliem uzdevumiem līdzās patstāvībai un kopuma apziņai. Darbs organizē bērnus, darbs liek viņiem diferencēties un apvienoties, pašsavaldīties. Darba organizācija ir skolotāja un skolēnu uzdevums. Skolotājs kā organizātors modina pašu skolēnu organizātoriskās spējas viņu vidū, atrazdams darba maksimālās organizētājas formas.

Blonskis pārliecināts, ka industriālā darba skola, savienodama zināšanas ar darbu, izglītību ar prāšanu, kļūst reizē par gribas un prāta skolu, izkopj

---

⁺⁾ P.T. Blonskis

Darba skola. Tulk.K.Dziļleja 1921.g., Rīgā.
Lap.p. 7., 9., 12.

raksturu un domāšanu ar viena un tā paša materiāla palīdzību, vienā un tanī pašā profesijā. Industrija ir sociālās audzināšanas un sociālu zināšanu, sociālas izglītības un sociāla darba prašanas ideālu skola, kas dod vajadzīgo zināšanas un prašanas sintēzi. Jaunā skola nāc no industriāliem centriem, no lielpilsētām.^{+) Tāda skola tuvina bērnus plašām darba tautas masām, audzina un attīsta tos par darba tautas locekļiem. Tā ir īsta tautas un cilvēces audzināšanas skola⁺⁺⁾.}

Blonskis izceļ estētisko audzināšanu, jo māksla atrodama ciešā sakarā ar rūpniecību, tā tad no industrijas caur mākslas rūpniecību uz mākslu jāiet estētiskās audzināšanas ceļam⁺⁺⁺⁾. Viņš ir pret šauro nacionālo izglītību, uzsverot, ka jaunatnes priekšā jāatklāj visas cilvēces garīgā un saimnieciskā dzīve, jaunatnei jārod iespēja nākt sakarā un garīgā kopībā ar visām tautām, lai jaunatne izaug par visas pasaules pilsoņiem. Blonskis savā skolā uzsver,

---

+) P.T. Blonskis Darba skola. Lap.p. 22.
++) ..... " " 144.
+++) ..... " " 181.

ka fiziskā audzināšana nepieciešama veselības, grācības, vīrišķības un veiklības attīstīšanā. Jāattīsta sports⁺⁾ . Galvenais Blonskim skolā tomēr ir industriālais darbs, kas aizņem pusi audzēkņu dienas laika, viss pārējais: zinātne, estētika, māksla, sports saistās ar to un izriet no tā. Nākotnes fabrika būs arī „nākotnes skola”, saka Blonskis. Darba skolas skolotājs ir viņa aģitators un propagandists, viņam jābūt spējīgam uzcelt skolu, kas būtu vienota ar tautas darba dzīvi, tā būs īsta darba skola⁺⁺⁾.

„Produkcijas skola” ir nepieņemama. Trūkst tādu nosacījumu, lai varētu šādu skolu realizēt, tā ir darba izglītības idejas izkēmojums. Bērna aktīvās darbības vietā stājas pasīvā iepazīstināšana, darba vietā - aplūkošana, stāstu klausīšanās par citu svešu zemi un citu cilvēku darba gaitām. Blonska „darba skola” nerasniedz savu uzdevumu. Industriālais darbs ir tikai daļa darba un nekad nevar stāties vispārīgi veselā darba vietā. Blonskis vēršas pret Keršensteineru „amatniecisko darba skolu”, itin kā

⁺⁾ P.T. Blonskis Darba skola Lap.p. 197.
⁺⁺⁾ ..... " " 208.

Keršensteiners to būtu uzspiedis par „darba skolas” negrozāmu paraugu visām tautām un visiem laikiem. Bet Keršensteiners redzēja, ka Minchenes amatnieciskos apstākļos skolai, lai tā būtu „darba skola”, savā pamatā jābūt amatnieciska rakstūra. Blonska „darba skola” ir mākslota un abstrakta. Tā ir ūtopija, jo starp ideālo mērķi un līdzekļiem ir iekšēja pret-runā. Katra skola eksistē zināmos konkrētos apstākļos, kas noteic viņas iekšējo iekārtu. Kāda ir sabiedrības un valsts dzīve, tāda ir arī skola. Skolas dzīve jānostāda uz cieta pamata, tad tā kļūs stipra un auglīga. Lielākais ļaunums pedagoģijā ir visāda veida diletantisms. Nedrīkst nogrimt vienpusībās vai pār-spīlēt kādu principu audzināšanā. Kā Blonskis pār-spīlēja „manuālo” darbu, tā „liberālās skolas” pārstāvji pārspīlēja Gaudīga prasību iziet skolas darbā no bērna („vom Kinde aus”).

2. Liberālā skola.

„Liberālā skola” bija reakcija pret „vecu skolu”, kurā bērna būtību neievēroja, bet „liberālā

skola" nonāca otrā ekstrēmā - līdz pilnīgai orientācijai bērņā. Šīs skolas galvenās prasības: brīvības un bērnu pašvaldības prasība. Par brīvību un bērnu pašvaldību valdīja liels juceklis.

Brīvības problēma ir ļoti svarīga pedagoģijā un audzināšanā. Cik tālu varam brīvības robežas atvērt skolēnam? Skolēniem daudz kas jāiemāca, viņi nevar daudz ko patstāvīgi saprast. Bērnu brīvību vajag ierobežot viņu pašu labad, jo bērns ir zināmā mērā neatbildīgs par savu darbību. Katrs bērns var būt tik brīvs, cik viņš to pelna un brīvību attaisno. Brīvība ir skolas uzdevums, bet ne devums, brīvības virzienā jāvada audzināšana. Skola var atzīt zināmu pašdarbību un pašvaldību sakarā ar bērnu spontānitāti, bet vispār jāvalda autonomijai un heteronomijai.

"Liberālās skolas" pārstāvji Vācijā ir Dr. Hermanis Līcs (Lietz), Gustavs Vinekens (Vyneeken), Dr. Steiners, bet Amerikā var minēt Parkhurstē.

Šīs skolas ir veidotas un darbojas dažādās valstīs.

Šīs skolas ir veidotas un darbojas dažādās valstīs.

Šīs skolas ir veidotas un darbojas dažādās valstīs.

Šīs skolas ir veidotas un darbojas dažādās valstīs.

a¹) Līca skola.

Līcs lika savas skolas pamatā brīvu nepiespiestu darbu, kurā lai raisās audzēkņu fiziskie un garīgie spēki⁺).

Līcs bija ~~liels~~ plašas sociālas dabas pedagogs, viņš par audzināšanas mērķi uzstādīja „vācu nacionālo skolu”, kas sagatavo audzēkņus tagadnes un nākotnes dzīvei, padarot tos derīgus dzīves cīņai. Te skan cauri Pestolocija un Keršensteinerā pedagoģiskā doma. Līcs pirmais pārnesa skolu uz laukiem, ārā no pilsētas, viņš uzskatīja laukus un lauku darbu par spēka avotu. Skolai jāklūst par jaunatnes darba un prieka skolu, par otro tēva māju. Līdzīgi Gaudīgā viņš uzsver personības izveidošanu ar lielām pašsavaldīšanās spējām. Mācības centrā ir dzimtene un tuvējā apkārtnē, no kurās jāpāriet uz tagadnes un pagātnes dzīves parādībām. Cilvēces kultūra apskatāma, izejot no tagadnes. Audzināšana jāsaista ar dzīvi, apkārtni un dabu. Jaunatnē jāieaudzina patika strādāt fizisku un garīgu darbu. Blakus mācībām norit praktiski darbi. Līca skola ir pirmais

⁺)

M. Stāls

Jaunā virziena skola Vācijā.
I.M.M. 1924.g. 7.nr.Lap.p.21-27.

mēģinājums nostādīt uz jauniem pamatiem jaunatnes sociālo dzīvi. Tikai viņa skola nošķirta no plašākas sabiedrības, tā ir pārāk izolēta. Līcs nodibinājis, sākot ar 1898.g., audzināšanas iestādes Ilzenburgā, Haubindā un Biberšteinā. Viņš savas skolas uzskata par audzināšanas skolām, liekot pamatā mīlu pret jaunatni un tautu. Līca skolas ir pret „vecās skolas” nevajadzīgajām teorētiskajām zināšanām, pret intelektuālismu, pasivitāti, vielas principu un trūcīgo jaunatnes audzināšanu. Līca skolā mācības noritēja spontāni, centrā bija dzimtenes mācība un zemkopība. Līdzīgi Pestolocija skolēniem Līca audzēkņi strādāja saimnieciskus darbus, bet sakarā ar garīgu darbu. Līcs gribēja izaudzināt godīgus, krietnus valsts pilsoņus tāpat kā Keršenšteiners.

a²) Vinekena skola. (Vyneken)

Par jaunatnes stāvokli un jaunatnes īpatnējās dzīves izprašanu sevišķi interesējies Gustavs Vinekens, krass brīvības idejas paudējs skolas dzīvē⁺⁾ . Viņš prasa pilnīgu skolēnu brīvību, lai par visiem

---

⁺⁾ M. Stāls Jaunā virziena skolas Vācijā.
I.M.M. 1924.g.8.nr. Lap.p. 124.

jautājumiem skolēni var brīvi izteikties un kritizēt. Vinekens gribēja izveidot jaunatnes kultūru uz tās īpatnējās psiholoģijas pamatiem. Vācijā izveidojās „Wandervogeln” kustība, kur visu dzīvi izveidoja pati jaunatne. Vinekena princips bija, ka ģimene un apkārtnē maitā jaunatni, tādēļ jaunatne jāizolē no tām. Viņš ir pret audzināšanu ģimenē. Skolai jābūt par jaunatnes dzīves vietu, kur jaunatne ar audzinātājiem var nodoties objektīvā gara kalpošanai. Objektīvais gars ir mūžīgs avots, īstais kopības pamats, caur ku katra personība iegūst vērtību. Individam ir jādarbojas, jācīnās vienmēr, un visa dzīve jāziedo mūžīgajām idejām. Vinekens sauc uz jaunatnes autonomiju. Viņš saka, ka jaunatnes dzīves laiks ir varoņu laikmets. Jaunatne ir viena būtība, tā ir vīrietī un sievietē, tādēļ vēlams kopaudzināšana. Vinekens prasa visas jaunatnes pilnīgu pašnoteikšanos viņas centienos pēc savu mērķu realizēšanas. Jaunatni, t.i. zēnus un meitenes, kā arī skolotājus un skolēnus saista eross, pateicoties tam nodibinās visciešākā vienība un kopdarbība. Tāda audzināšana,

kas ir audzinātāju un audzēkņu nodošanās idejām, ir uzskatāma par reliģiozu, tā ir kalpošana dievībai. Vinekens ir dziļš „tagadnes skolas” ierosinātājs, viņu ir pārņēmis sabiedrības tapšanas gars. Audzināšanas mērķis - personība. Skolā pastāv biedru savienības, kur darbojas skolotāji un skolēni, kur izpaužas kopējs gars kā savienības elements. Mācāmā viela ņemama no dzīves un vēstures, ievērojot vielas izlasi saskaņā ar skolēnu attīstības posmiem. Mācību smaguma punkts ir saprašana, kas izslēdz vieglprātīgu kritiku, neapdomātus spriedumus. Bērna attīstības ritms tiek nostādīts pretī uzdevumu skolas gaitai. Skolotājam jābūt par paraugu, viņam jāprot izdarīt mācības vielas izvēle. Viela jāļauj bērniem pārdzīvot. Skola ir brīva no valsts, baznīcas un dažādu politisku partiju iespaidiem.

Vinekens bija audzināšanas iestādes vadītājs Ilzenburgā, Līca nodibinātajā audzināšanas iestādē, tad Vikersdorfā. Tās bija „brīvās skolu kopības”, kas izbeidzās, jo viņām nebija attiecīgu vadītāju. Vikersdorfā bija kopmācība, kopaudzināšanai piešķīra

mazāk vērības kā Odenvaldes skolā, kurā jau bija izdarīti daži grozījumi audzināšanā. Odenvalde (tuvumā Manheima) ir tuvāk centram, tā nav nošķirta no sabiedriskās un valsts dzīves kā Vikersdorfa. Vikersdorfā audzināšana dibinājās uz viņu locekļu vērtību un cieņu, tur nebija ne likumu, ne sodu, visur valdīja iedvesme, laba izturēšanās. Vikersdorfā bija centrā „produktīvs” roku darbs, kas bija pamatā arī tālāk izveidotajam skolu tipam Vācijā „brīvai skolai un darba kopībai” (Freischul und Werkgemeinschaft), kas blakus produktīvajiem rokdarbiem lielu vērību piešķīra novērojumiem no praktiskās dzīves.

a³) Dr. Steinera skola.

Jāatzīmē vēl Valdorfas skola Štutgartē Dr. Steinera vadībā, kas piešķīra lielu vērību cilvēka dvēseles pazīšanai un mākslinieciskai audzināšanai. Apzinīgi tika izcelta irracionālitate. Skola bija norobežota no dzīves, saimnieciskā ziņā neatkarīga no valsts⁺). Steiners izceļ antroposofijas pedagoģisko nozīmi, kas esot īsta cilvēku pazīšana pēc miesas,

---

⁺) M. Stāls

„Jaunā virziena skola Vācijā”.
I.M.M.1924.g.8.nr.Lap.p.131.

dvēseles un gara. Viņš gribēja pārvērst pedagoģijas abstrakto prasību īstā dzīves spējīgā mākslā. Antroposofija par savu mērķi uzstāda cilvēka izprašanu, redzot katrā individā cilvēku vispār. Antroposofija savieno teorētisko pasaules novērošanu ar tiešu dzīves novērošanu. Tas ir naturālistīgi zinātniskais domāšanas un jušanas veids, kas pārņēmis audzināšanu. Steinera prasa no savas skolas skolotāja spējas novērot cilvēka dabu, viņam jāiedvesmo mācības gaita un pilnīgi jāsakūst ar audzēkņu dvēseli. Valdorfa skolas viedoklis ir, ka audzēkņu spēju attīstība skolotājam jāsekmē fiziskā un garīgā ziņā, cik vien tas iespējams.

Kopsavilkumā par minētajām skolām var teikt (Līca, Vinekena, Steiner), ka viņas vēršas pret piespiesto, mēchanisko, šablonisko „vecās skolas” un ģimenes audzināšanu. Jaunatne jāved tuvāk pie dabas kā pie stipruma un daiļuma avota. Audzēkņos jāattīsta praktiskais prāts, daiļuma jūtas, reliģiskas jūtas. Svētumam un daiļumam jāvienojas vienā vienībā un jāspiežas dzīvē un cilvēku dvēselēs, lai tie

skaidri redzētu sevi un savus mērķus. Aizrādīts arī uz ģimenes kultūras pagrimšanu, tā ir svarīga tagadnes pedagoģijas problēma. Svarīgas domas³ arī ir, ka² jaunatne jā māca un jāaudzina tā, lai tā gūtu lielu polītiski ētisku un arī saimnieciski ētisku pasaules uzskatu, audzināt to jaunā sociālā ētosā. Skolai un ārpus skolas jaunatnes organizācijām, kā arī ģimenei un sabiedrībai liels svēts uzdevums izaudzināt krietnus darbiniekus, apzinīgus sabiedrības, tautas un valsts locekļus. Šī doma ir tagadnes un pagātnes pedagoģisko domu sinteze, kuru varēs realizēt tikai tad, ja visa sabiedrība sekmēs audzināšanas jautājumu un katrs sabiedrības un tautas loceklis apzināsies savu audzināšanas un pašaudzināšanas pienākumu. Minētās skolas ir protesta sauciens pret „vecās skolas” garu, par kuru, kā redzējām, daudz runāja Vācijā, centās dažādi pārveidot un papildināt ar „darba skolas” ideju teorētiski un praktiski. „Darba skolas” ideja ir izplatījusies visā Eiropā un Z.A.S.V. Amērikā, kur sevišķu uzmanību tai veltīja Džui (Devey), kura ietekmē, kā jau minēju, atradās Keršensteiners.

b¹) Daltonas plāns.

Amerikā skolās lietotās metodes, jau sākot ar bērnu dārzu, uzrāda „darba skolas” īpašības. Skolēni strādā patstāvīgi, un skolotāji tikai seko viņu darbam. Amerikas pedagogi intensīvi meklēja jaunus ceļus skolas darbā un skolas organizācijā, kas atbilstu modernās industrijas un sarežģītās dzīves prasībām. Tā kā dzīve prasa patstāvīgus, uzņēmīgus cilvēkus, skolai jāliek audzināšanas centrā individuālais princips. Individuālītātes problēma ieņēma Amerikas skolās centrālo vietu sakarā² /saimnieciskās dzīves prasībām. Skolotāja Helene Parkhersts izstrādāja teorētiski Daltona plānu – laboratorijas plānu, pēc kura strādājot, domāja sasniegt skolēnu spēku raisīšanos patstāvīgā darbā. Daltona plāns kā audzināšanas un mācīšanas sistēma reālizēts kādā privātskolā Daltona pilsētā Z.A.S.V. štatā Masacužetā, no kā arī nosaukums dots, kur 1920.g. sākusi darboties viena vidusskola pēc šīs laboratoriju metodes. Daltonistu domas ir, ka progress pedagoģijā sasniedzams nevis ar jauniem metodiskiem paņēmieniem,

bet ar skolēnu atbrīvošanu un patstāvīgu garīgu darbu⁺). Daltonas plāna galvenais princips ir brīvības princips. Nav jāseko zvanam, laiku var izlietot skolēns pēc savas gribas. Brīvība nav patvaļa vai disciplīnas trūkums, skolēna brīvība ir katra skolēna individuālais temps, ar kuŗu viņš veic savu mācīšanās darbu. Temps ir laiks, kad skolēns izpilda savu uzdevumu, piemērojoties savām spējām. Skolēni brīvi iedala mācības vielu un laiku, brīvi darbojas, vajadzības gadījumā uzmeklē skolotāju. Daltonas plāns iet tālāk par Gaudiga skolu, kur skolotājs vēl nepieciešams kā darbības mērķa noteicējs, kamēr daltonistu uztvērumā skolotājs stāv nomaļus. Daltonas plānā maz uzsvērts dzīvais vārds, stundu plāna nav, atkārtotības arī nav. Mācību viela, uzdevumus sastādot, prāveidota un piemērota vidējā skolēna spējām, t. i. gadījumā, ja grupai viens uzdevums. Uzdevumu saturī un jautājumi piespiež skolēnus lasīt laboratorijā attiecīgu literatūru. Visi skolēni sekmīgi saskaņā ar viņu spējām. Daltonas plānā pārāk uzsvērtā skolēnu brīvība un individuālitāte. Sociālo audzināšanu

---

⁺) L. Ausējs

Daltonas plāns.
Tautas audzināšana 2.nr.1924.g.

saprot, kā kooperācijas veicināšanu audzēkņu starpā: katram aktīvi jādarbojas savā grupā, veicinot zināmu uzdevumu laborātorijā, tā tad kopdarbības princips, kas to krasi atšķir no „vecās skolas”. Laborātorijā var strādāt viens skolēns vai kopā ar biedriem, sastādot kopā nelielu skolēnu grupu, kas intensīvi izpilda darbu. Šādā kopdarbībā veicina pārrunas un vingrina sociālo iespaidošanos, kam liela audzinātāja nozīme, jo dod iespēju vingrināties sabiedriskā kopdarbībā. Par darba panākumiem skolotājs ved īpašas grafikas. Panākumus mēro ar darba vienībām, lai skolēnam būtu pārskats par visu pastrādāto darbu. „Vecajā skolas” sistēmā skolēns varēja dzīvot arī ārpus savas grupas, pieskaroties tai tikai tad, kad sanāca skolā. Viņš varēja kļūt antisociāls, un tāds palikt pēc skolas dzīves. Pēc Daltonas plāna individuālais darbs jāsaista ar visas grupas darbību. Gaudīgs ar savu klases kopu augstāk stāv par Daltonas plāna kopdarbību, kur trūka klases intīmā gara, kopējas valodas attiecībā uz kārtību un mācībām.

Vēl jāatzīmē Daltonas plānā atbildības ieaudzināšana skolēnā. Skolēns spēj izpildīt tikai skaidru uzdevumu, tāpēc Daltonas plāns liek skolēnam priekšā skaidru un noteiktu darba uzdevumu un norāda mērķus, kas tam jāsasniedz, pēc tam var darīt citu darbu, pats atbildību nesot par to. Atbildība par darba iznākumu modina un attīsta prātu un raksturu. Ērtības labad visus priekšmetus iedala „lielākos” un „mazākos”, pirmajiem jāierāda vairāk laika, jo tanīs notiek pārbaudījumi. Tie priekšmeti, kas patīk skolēnam, ir „stiprie”, pārējie ir „vājie”. Daltonas plāns var iemācīt patstāvīgi rīkoties ar mācības līdzekļiem, īsi, precīzi izteikt zināšanas. Labi izstrādātie kontraktu uzdevumi var noderēt katram skolotājam kā uzdevumi - paraugi. Bet vājā puse ir - dzīvā vārda trūkums, nepietiekoša skolotāja kontrole. Tāpat vienpusība ir arī individuālā un brīvības jautājuma pārspīlējumā. Daltonas plāns visumā nav pieņemams, bet pa daļai atzīstams.

„Liberālā skola” kā Vācijā, tā Amerikā pārspīlēja brīvības jautājumu. Amerikā pedagoģija meklēja

intensīvi jaunus ceļus skolas darbā un skolas organizācijā, kas atbilstu modernās industrijas un sa-
režģitās sabiedriskās dzīves prasībām.

b²) Vinnetkas skola.

Ar jaunām pedagoģiskām metodēm eksperimentē
Vinnetkas skola.

Vinnetkas skolu (Vinnetka maza pilsēta-Čikagas priekšpilsēta) var uzskatīt par pedagoģisku laborā-
toriju ar pētīšanas un pedagoģisku padomu nodaļu⁺). Pētīšanas nodaļā apskata problēmu par vielas piesa-
vināšanos sakarā ar bērnu attīstības stadiju un par metodēm, bet pedagoģisko padomu nodaļā par pedago-
ģisko pamatprincipu piemērošanu atsevišķiem bērniem. Abas nodaļas ir skolas nešķirama sastāvdaļa, kas pa-
stāvīgi modificē skolas darba sīkumus praksē. Vin-
netkas skolas sistēmas pamatā ir šādi principi:

- 1) katram bērnam ir tiesības iegūt tās zināša-
nas un prasmes, kas viņam dzīvē būs vajadzīgas;
- 2) katram bērnam ir tiesības dzīvot dabisku,

⁺) „Vinnetka” Vashburne’a Mūsu nākotne 1931.g
2.nr. L.p.114-122.

bērnām īpatnēju dzīvi (līdzīgi Līca skolas prasībai);

3) katrā individā jāattīsta viņa spējas līdz pilnībai, no tā atkarājas cilvēces progress;

4) sabiedrības labklājība prasa dzīves sociālās apziņas attīstību katrā cilvēkā.

Te pēdējā principā redzam, ka blakus individuālajam jautājumam izceļas sociālais jautājums.

b³) Pletūnplāns.

Amerikā vēl var atzīmēt jaunu skolas organizācijas tipu - pletūnplānu kā tehnisku skolu organizāciju, kas pārveido telpas un darba iekārtu tā, lai būtu iespējams paplašināt un papildināt skolu programmu ar jauniem bērnu aktivitātes veidiem, sekmējot bērnu audzināšanu un mācību⁺). Pletūnplāns atzīts un ievests daudzās pilsētās kā oficiāla skolu sistēma: Pitsburgā, Detroitā u.c.

Skolotājiem metodes ziņā pilnīga brīvība. Bērni strādā laborātorijās, kabinetos, darbnīcās, virtuvēs, visur izpaužas bērnu individuālitate un pašdarbība.

⁺) A. P. Amerikas vadu jeb pletūnskolas.
Mūsu nākotne 1931.g. 2.nr.
Lap.p. 123.- 127.

Skolotājs ir darba kontrolētājs un konsultants. Skolā valda priecīgs darba gars un atpūta, pēdējā ir darba maiņa. Zināšanas ir labas, visi bērni sekmīgi saskana ar viņu spējām. Anglijas un Amerikas skolas audzina nevien darbam, bet arī atpūtai. Atpūta sociālā nozīmē nerunā pretī darbam, bet kļuvusi par darba ieguvumu.

No sacītā par Amerikas skolām var secināt, ka spilgti izcelts individuālais jautājums audzināšanā, brīvības jautājums un bērnu pašdarbība. Skolotājs stāv nomaļus. Trūkst skolā dzīvā vārda, trūkst mācību atkārtošanas, līdzīgi kā „liberālajā skolā” Vācijā. To var uzskatīt par minusu minētajās skolās. Mācību atkārtošana nostiprina zināšanas, sekmē vielas pārskatāmību. Tāpat disciplīnas problēma un atzīmju sistēma nebija skaidri atrisinātas, un valdīja jucekļis uzskatā, „ka katrs bērns sekmīgs saskana ar viņa spējām”.

Par pedagoģisko kļūdu var atzīmēt pārāk lielo eksperimentēšanu jaunajām metodēm, nogrimstot ekstrēmās, aizmirstot tiešo skolas uzdevumu kā garīga darba iestādes.

Ieviesās daudz pārspilējumu, jo centās nokratīt visu, kas kaut kā saistījās ar „vecās skolas” pedagoģiskajiem principiem. Sevišķi liels juceklis valdīja pēckara gados brīvības problēmas, pašdarbības un metodes jautājumā. Skolas reformēšanas augstāko pakāpi sasniedza

Hamburgas revolucionārā skola.

Šo skolu nodibināja Ceidlers, likdams pamatā brīvu nepiespiestu kopas darbu. Skolotāju uzskatīja par kopas gribas ierosinātāju. Noteiktas mācības nebija, nedz mācības plāna. Sekmes necenzēja atzīmēm, liecības neizsniedza, skolēnu darbu nekontrolēja.

Ceidlers pats atzina savu skolu par nederīgu. Līdz ar Ceidlera kritiku izteikta skepse par visu „liberālo skolu”, par tās neauglīgumu un vienpusībām. Ceidlers atzina, ka vajag „vecās un jaunās skolas” gudra apvienojuma, jo daudzos gadījumos jaunās pedagoģiskās teorijas izrādījušās par nederīgām praksē, jāsniedzas pēc „vecās skolas” pamatiem, kas apaugļoti ar „jaunās skolas” idejām. Tāpat par metodi vispār jāsaka, ka katra metode, tās lietotāja apgarota, ir mūžīgi jauna un ved uz mērķi.

3. Kopsavilkums par „jauno skolu”.

Lits, kas ir „jaunās skolas” kustības ievērojamākais pārstāvis, savā darbā „Möglichkeiten und Grenzen der Pädagogik” 1926.g. izsaka domas, ka no visa tā, kas ideālā vēlams, vajag izcelt un izvēlēties to, kas reāli ir iespējams, tālāk to, kas pašlaik ir vajadzīgs un beidzot izdarīt apdomātu mācību paņēmieni izlasi. Visur jāvalda skolas dzīvē un darbā pakāpenībai, apdomībai, savai noteiktai likumībai, organiskai sakarībai ar visiem audzināšanas un izglītības faktoriem. Skolas dzīvē vienmēr būs saskatāmi divi līdztekus jautājumi: 1) skola jātuvina dzīvei, 2) prasība pēc bērnu tiesībām.

Katrā audzināšanas darbā arvien jāpatur acu priekšā viss totālais cilvēks, kurū audzinot un mācīt, kas ir vienādi svarīgi, ar pašdarbību jāsekmē iedzimto dāvanu izveidošana, sniedzot skaidras noteiktas zināšanas, izkopjot ētisko pilnību, lai jaunatne varētu spriest pareizi un orientētos dzīves un pasaules telpā, t.i. skolas tuvināšana dzīvei.

Apskatītajos „jaunās skolas” posmos redzam kop-savilkumā šādus trūkumus:

- 1) Mērķu un uzdevumu vienpusība;
- 2) brīvības un patstāvības principa pārspīlēšana;
- 3) spontānitātes un pašdarbības principu pārspīlēšana;
- 4) maz piešķīra vērības mācīšanas uzdevumam;
- 5) nogrima pedagoģiskā formālismā;
- 6) nepietiekoša skolēnu darbu kontrole un cenzēšana;
- 7) par maz piešķīra vērības skolotāju dzīvajam vārdam un atkārtīšanai;
- 8) naturālistiskā virziena skola izolēja skolu no ģimenes un sabiedrības;
- 9) skolotāja autoritātes samazināšana;
- 10) nepieņemama visumā Blonska „produkcijas skola” un Hamburgas „revolucionārā skola”;
- 11) pārāk eksperimentēja ar jaunām teorijām un metodēm.

Uzrādītās kļūdas māca tagadnes skolu ieturēt mēra izjūtu audzināšanas un mācības darbā, māca skatīties pagātnē, ņemt un pieķerties tām domām, kas

nāk līdzī jaunā vēsturiskā stāstības posmā kā ceļa rādītājas un palīdz mest skatu nākotnē. Tikai tad, ja skaidri redz bijušo un esošo, var atrast viedokli par to, kam jābūt, no kā izejot, var ieņemt stāvokli pret visu, gūstot vērtēšanas mērogus. Skolai šāds mērogs ļoti nepieciešams, jo tā nes atbildību idejas priekšā par visu, ko tā dara, ka tā tiešām jādara. Skolai jāstāv noenkurotai dziļos absolūtās patiesības, taisnības, labuma un skaistuma avotos, kur satek visi zinātnes un reliģijas, filozofijas atzinumi, kas ar savu diženumu aizrauj un kāpina darba gribu audzinātājiem un audzēkņiem, kas sakļauj dziļā vienībā valstis un tautas, kuŗu dzīve ir droša, saskanīga un varonīga.

Spēku tagadnes skolai dod pozitīvie agrākās skolas atzinumi. Ja met skatu uz apskatītajiem „jaunās skolas” posmiem, tur redz, ka daudz darba padarīts, daudz sasniegumu gūts, redzama liela griba un drosme pedagoģijā arvien uz priekšu iet un skatīt arvien no jauna cauri savas līdzšinējās pārlicības, salīdzinot tās ar dzīvo pedagoģisko īstenību un tās

pastāvīgi kritiski pārbaudīt, atsakoties no nepiepildāmām teorijām. Var izlobīt no apskatītās skolas posmiem šādus pozitīvus atzinumus, uz kuriem var atsaukties tagadnes skola, pēc kuriem var rīkoties un droši pamatot savu audzināšanas darbu:

- 1) skolas mērķis ir ētiski izglītota personība, izeaugusi caur radītāju darbu sociālās taisnības normās;
- 2) skolas darbības pamatā jāliek sintetiskais moments, apvienojot spontānitāti ar receptivitāti;
- 3) vienmēr un visur piešķirama vērība garīgajam un manuālajam darbam;
- 4) klase uztverama kā kopa, kas izceļ darbā audzēkņu dvēseles īpašības;
- 5) skolotājs izdara kultūras parādību izlasi, kas atbilst audzēkņu dabai;
- 6) vajag dot laiku audzēkņiem pārdzīvot mācības vielu;
- 7) audzināšanā jāapvieno individuālais, sociālais, absolūtais jautājums;
- 8) skolā jābūt ciešai skolēnu, skolotāju, ģimenes,

- sabiedrības, valsts un tautas kopdarbībai;
- 9) skolai jāsekmē jaunatnes organizācijas;
  - 10) mēģinājums nostādīt uz jauniem pamatiem jaunatnes sociālo dzīvi, tuvinot jaunatni dabai un tautai;
  - 11) skolā jāapvieno darbā ideālais un reālais, jāapvieno saturs un forma;
  - 12) jāievēro zināma skolēnu brīvība, pašvaldība;
  - 13) skolotājam jābūt sociālas dabas cilvēkam, mīlas un rakstura cilvēkam;
  - 14) skolai jābūt par jaunatnes prieka un darba skolu, saistīt audzināšanu ar dabu un tautas dzīvi;
  - 15) skola guldīta darba un personības idejā.

Ja skola būs pildīta augšminētā garā, tā pašķirs ceļu bērnu spēku raisīšanai, tad izaugs jaunatne par tādiem cilvēkiem, kas domā, spriež godīgi un drošsirdīgi, kurus pilda personiskā krietnība, darba un tēvzemes mīlestība.

4. "Tagadnes skola", ko dēvē arī par

"nacionālo skolu",

grib sakausēt brīvības un autoritātes, personības,

pašdarbības, valstisko un nacionālo jautājumu audz-
nāšanā organiskā kopsakarīgā vienībā. Autoritāte un
brīvība nav pretstatī, kas viens otru izslēdz⁺). Ne-
kāda brīvība nav domājama bez organizācijas, bez au-
toritātes. Tikai tad, kad subjektīvās vērtības pa-
kārtojas objektīvajām vērtībām, kad visu mūsu apzi-
ņas vērtību sistēmu organizē objektīvi noderīgas
vērtības, tikai tad nonākam brīvības stāvoklī. Brī-
vība ir ideja, tāpat kā personība, bet ne devums.
Ja mēs jūtamies brīvi, tad tā ir zīme, ka mums ir
īsta, nemākslota un dabiska autoritāra vara, kas no-
drošina valsts pilsoņu brīvību. Brīvība nav bērnam
nodrošināta iedzimtības ceļā, bet brīvība jāīleaudzi-
na, jāpanāk audzināšanas ceļā⁺⁺).

Audzinošā jaunatni brīvības un personības idejas
virzienā, skolai jāpatur acu priekšā valsts kā lab-
lājības, izglītības un tautas spēka pamats. Mēs dzī-
vojam laikmetā, kad liela vērtība piešķirama pienā-
kumiem, darbam personīgā un valsts dzīvē. Jaunatne
jāaudzina vadoņu un varoņu garā. Varoņi un vadoņi
stipri ietekmējuši visos vēstures laikos un arī

⁺) Ed. Pētersons Autoritāte un brīvība at-
jaunotās Latvijas skolās I.M.M.

⁺⁺) 1936.g. 2.nr. Lap.p.124.
....." "132.

tagad tautu likteņus un rada svarīgas pārmaiņas valsts dzīvē. Lielas personas modina un mudina, sauc un vada un arī piespiež sev sekot un kalpot padevībā pārpersonīgiem objektīviem uzdevumiem, kas ir kalpošana visas savas tautas visumam.

Kā ģimenes dvēsele ir mīlestība, tā arī mīlestībai jāplūst cauri kā pavedienam no skolas uz valsti un nāciju, kas izpaužas cieņā un lojālītātē. Tādu audzināšanu prasa tagadnes skola, liekot savā pamatā nacionālismu. Nacionālisms cenšas apvienot vienas tautas kultūrā viņas modernos un tradīciju paglabātos sasniegumus. Jaunā paaudze jāaudzina uz senču tikumu pamatiem. Katra tauta nes savas īpatnības starp daudzām citām, tāpēc nacionālā audzināšana prasa izcelt katrai tautai savu senču tikumu pamatus jaunatnes audzināšanā, nobīdot svešas kultūras ietekmi tālākā vietā. No skolotājiem jāplūst ierosinājumiem ģimenē, sabiedrībā, tautā - atdzīvināt seno audzināšanas gudrību un māku, lai pedagoģijā plūst dabiskās audzināšanas gudrības avoti, lai tautas audzināšanas motīvi arvien to apaugļo un

pastāvīgi ierosina. Audzināšanas ceļam jāiet no ģimenes caur skolu uz nāciju kā nacionālu kopumu. Senču garu pludinot atpakaļ audzēkņu dvēselē, skola veic izglītību uz nacionāliem pamatiem. Audzināšanai jāiet no individa caur tautas tipiskām īpašībām uz personību. Tādēļ arī personālisms ar nacionālismu stāv ciešā apvienībā skolas pamatā. Nacionālā skola prasa darba principu un pārdzīvojuma principu pamatā. Darba pārdzīvojums ļoti svarīgs moments skolēna tapšanas gaitā, tas skolēnu sakustina, ieinteresē un aizrauj.

a. "Nacionālā skola Vācijā."

E. Kriks ir jaunās vācu pedagoģijas radītājs. Vācijas izglītības un audzināšanas reformu nacionālsociālistiskā garā raksturo 1933. g. 18. dec. izlaists dekrēts, kurā teikts: "Vācijas skolas galvenais uzdevums ir jaunatnes audzināšana nacionālsociālistiskā garā, t. i. kalpošanai visas tautas organismam. Visā skolu iekšējā un ārējā dzīvē jācenšas sasniegt augšminētais mērķis⁺⁾ ."

⁺⁾ M. Stāls   Audzināšana jaunajā Vācijā. 1937.
I. M. M. 1938. g. 9. nr. Lap. p. 212.-
235.

Šis mērķis tiek papildināts ar rakstura izkopšanu Hitlera jaunatnes organizācijās ar pašdisciplīnu un fizisko audzināšanu. Audzināšanu sekmē ģimene, skola, jaunatnes organizācijas, vecāku un skolotāju un Hitlera jaunatnes vadītāju kopējās organizācijas (Schulgemeinde), pēdējais ir vadītājs un regulētājs organs attiecībām starp ģimeni, skolu un jaunatnes organizācijām.

Viena no svarīgākām vācu izglītības refomām ir pievēršanās ģermāņu kultūrai, izceļot seno varoņu laikmetu gan vēsturē, gan literātūrā, pēc iespējas ierobežojot citu tautu kultūru ietekmi vācu kultūrai. Mācības grāmatas pārstrādātas saskaņā ar nacionālsociālistu programmu.

Polītisko audzināšanu jaunatne gūst, piedaloties 2 dienas un vienu pēcpusdienu katrā nedēļā politiskās audzināšanas kursos⁺⁾ . Vidusskolu audzēkņiem ievesti lauku kursi vasaras mēnešos, kuŗu ideja ir dzīves kopuma ideja. Pamatskolu beigušajiem ievests lauku gads (Landjahr) 9 mēneši uz laukiem, kas uzskatāms par nacionālsociālistu svarīgākās teorijas - vācu

---

⁺⁾ M. Stāls Jaunākais ārzemju skolās. I.M.M. 1938.g. 1.nr. Lap.p.31.

~~vācu~~ zemes un asins tīrībā uzturēšanas - realizējamu dzīvē. Polītiskiem un sociāliem mērķiem noorganizēta tautiska dziedāšana, mūzika un teātris. Vidusskolās ieviesta mācība par iedzimtību, rasi, higienu. Par uzskati audzināšanas un izglītības laukā rūpējas Nacionālo filmu birojs. Galvenais audzināšanā ir visa cilvēka veidošana, izkopjot spējas patstāvīgi pielāgoties arodniecisko zināšanu iegūšanas metodēm sevišķās iestādēs un dzīvē.

Mācības metodiskajā pamatā liekama īstā mērā ieturēta darba mācība, kur skolotājs nosprauž mērķi un patur cieši vadību savās rokās. Darba mācība sekme skolēna pašdarbību, tā ir dzīva mācību saruna ar darba dalījumiem un apvienojumiem, kā arī jēgturīgi uzdots mājas darbs. Mācībai jābūt ciešā sakarā ar dzīvi un tās uzdevumiem. Zināšanu gūšana nav mērķis, bet galvenais ir ieaudzināt jaunatnē atbildības izjūtu pret sevi, pret savu tautu. Skolai jābalstās uz vācu asinīm un zemi, jāpiemērojas kopumam. Vācu skolās realizēts iekšējā pārvaldē vadonības princips: skolotāji ir pakļauti pārzinim un viņu individuālā

brīvība ir ierobežota.

Skolā atkal godā autoritāte, disciplīna, kārtība, paklausība, godbijība un cieņa, to pašu prasa ģimenē, sabiedrībā un valstī. Nacionālsociālistu skola vēršas pret individuālistisko audzināšanu, pret lielo liberālismu skolēnu un skolotāju attiecībās, pret pienākuma neievērošanu, pret valsti un tautu. No visiem tautas slāņiem vidusskolām jāizlasa spējīgākie, kas tad no sava vidus dotu atbildīgus darbiniekus⁺⁾ . Visām audzināšanas formām ir tikai viens mērķis - nacionālsociālistiskā cilvēka audzināšana, kas ir asiņu un vēstures noteikts vācu cilvēks. Meiteņu audzināšana nedrīkst būt par zēnu audzināšanas kopiju, jo sievietes audzināšanas nenoraidāms uzdevums to sagatavot mātes pienākumiem. Zēniem un meitenēm ierīkojamas pilnīgi šķirtas skolas. Darba ražībai skolā piešķirāma liela vērība.

Nacionāli valstiskā audzināšana grib jaunatnei likt saprast valsts pašu būtību, tautas būtību, modinot jaunatnē gribu kalpot valstij, tautai un tās vadonim. Vācijā pedagoģijas teorija un arī prakse

---

⁺⁾ Kronlīns Par vidusskolu reformu Vācijā.
I.M.M. 1938.g. 5/6.nr.

iet visu zemju priekšgalā un atbalsojas citās zemēs saskaņā ar vēsturiskiem notikumiem, laika garu un zemes īpatnībām.

b. Atjaunotās Latvijas skola.

Latviešu tauta un valsts stāv lielas problēmas priekšā, vai tā spēs pati savu zemi apstrādāt vai nē, tādēļ skolai jāpieskaņojas patiesajām tautas un valsts kultūras vajadzībām. Atjaunotās Latvijas skolai jāaudzina „pašu zemei pašu arājs”, kā to uzsvēris Tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis.

Katram skolotājam jāstāv tuvu lauku dzīvei un jāklūst par šīs dzīves kulturālās attīstības veicinātāju, lai iestājas dzīves līdzsvars, lai tauta klūst savas zemes cienīga. Skolai jāieaudzina jaunatnē mīlestība uz zemes kopšanu⁺). Problēma par sakaru nodibināšanu starp dzīvi un skolu ir neatlaidīgi nodarbinājusi visos laikmetos ievērojamus pedagogus. Bet neviena pedagoģiskā problēma nav nekad un nekur galīgi atrisināma, jo dzīve un kultūra ir mainīga.

Latvijas skola prasa no skolotāja lielu spēku,

⁺) Ed. Pētersons Dzīves līdzsvara pedagoģika.
I.M.M. 1939.g. 1.nr.Lp. 42

pedagoģisku mīlestību uz skolēniem, savu tautu, valsti un vadoni, paturot prātā Vadoņa vārdus: „Rūpējaties, lai jums uzticētos un jūs cienītu visi tie, ko jūs vēlaties vadīt un pārvaldīt”⁺⁾ . Tādu spēku skolotājam var dot tikai liela savas zemes un tautas mīlestība, tā apziņa, ka viņš ir kā tilts no tagadnes uz nākotni un ticība, ka viņa darbs dzīvos tautā mūžīgi. Skolotājam jāiepazīstas ar savu tautas dzīvi ikdienas darbā un atpūtā, viņam jānes tautai nacionālās idejas, piedaloties pašam dzīvi sabiedriskajā darbā. Skolā mācības darbā autoritāte un brīvība apvienojamas viengabalainā nepieciešamā likumā.

Ar 1934.g. 15.maiju Latvijas skola it kā gaišāk sāk vērot bērnu iedzimtās spējas un nospraust dabiskās attīstības gaitā, kas saskan ar tautas dzīves tradīcijām un tautas galveno nodarbošanos. Latviešu tauta nes sevī līdz gadu simteņiem mīlestību uz dzimto zemi. Šo ideju vajag kopt tagadnes skolai un jaunatnes organizācijām. Mazpulku kustības attīstība runā par labu šai idejai. Mazpulkos apvienota noteikta autoritāte ar visplašāko brīvību, te ir teorijas un

---

⁺⁾ Ed.Pētersons Pedagoģiskā mīlestība. I.M.M. 1938.g. 3.nr.

prakses apvienojums lietderīgā lauksaimniecības darbā, kur visu noteic intelektuālās attīstības un praktisko veiksmju pareizais līdzsvars. Mazpulki, šī mūsu jaunās zemniecības lielā armija, ar saviem baltzaļajiem karogiem ienes spraigu garu lauku dzīvē, kur rit darbs vienprātībā, kas ir Latvijas laimes atminējums. Sācies jauns darba ritms, kur visi ciešā sadarbībā saslēgušies strādā savas valsts celšanas darbu. Skolas pakāpeniski un neatlaidīgi kārtot dārzus un izdaiļo skolas apkārtni. Estētiskā audzināšanā liela nozīme ir latviešu mākslenieku gleznām, kas dāvinātas skolām skolu telpu izdaiļošanai.

15.maijs norādīja uz tautas audzināšanas tradīciju autoritāti. Sabiedriskās audzināšanas problēma saistās ar 15.maija ideju izprašanu un izpildīšanu dzīvē, sekojot Tautas Vadoņa gribai. Vislielākais paraugs skolotājiem un jaunatnei ir mūsu Vadoņa personība, dzīve un darbs, kuŗa vislielākais prieks un laime ir Latvijas sasniegumu prieks, kas iegūti kopīgiem spēkiem, kopīgā darbā un cīņā. I.M. prof .

Auškāps saka⁺⁾ : „ Pārāka par ārējo spožumu un skaļumu,

⁺⁾ Izgl. ministrs prof.Auškāps „Atjaunotās Latvijas ceļi audzināšanā. Audzinātājs 1939.g.2.nr.Lp.75.

lai ir dzīves apgarotība un tās latviskais daiļums". Šo latvisko daiļumu kopt un izcelt ir mūsu skolas pienākums. Skolas uzdevums veikt tikumisko, sabiedrisko, nacionālo un valstisko audzināšanu. Liels darbs stāv priekšā sabiedriskā audzināšanā, sekmējot sabiedrisko rosības audzināšanu, kas ir nepieciešama kopībai un pašai sabiedriskai dzīvei. Sabiedriskās, nacionālās un valstiskās audzināšanas īpašais uzdevums ir izaudzināt tādus pilsoņus, kas spēj pakļaut savu gribu, kur tas vajadzīgs nācijas un valsts gribai. Audzināšana sabiedriski nacionālā garā un valstiskā garā ietilpst skolas darba tiešos uzdevumos. Sabiedrisko audzināšanu sekmē arī jaunatnes organizācijas. Vadoņa gribai lai ikviens iemācās klausīt un tā nācijas gribu varenā spēkā saliedēt. Mums jāseko tai metodei, kuŗu mēs vērojam mūsu tautas Vadoņa darbā. Tā ir plānveidīgs darbs, kas izriet no pašas reālās dzīves dotībām un paliek šo dotību robežās.

„Gādāsim, lai Latvijas skola būtu tā kultūras svētnīca, kas aicina, mudina, gatavo un stiprina

mūsu tautas dēlus un meitas cēliem darbiem tēvzemes labad", sauc mūsu Vadonis Dr.K.Ulmanis. Sekosim šim aicinājumam⁺).

Kamēr pastāv latviešu skolas, nekad nav par tām tā gādāts, nekad valdība nav skolai tik tuvu stāvējusi kā tagad. „Draudzīgais aicinājums" sauc vēl joprojām visus un ik vienu atcerēties savu dzimto pagastu, skolu, baznīcu, biedrību. Grāmatu plaukti pildās, pludinot lasītāju sirdīs garīgās rosmes. Absolventu apdāvināšana aktos pašķirusi latviešu grāmatai ceļu visplašākajās tautas aprindās⁺⁺). Tās ir mūsu Vadoņa rūpes par dzīves apgarotību, viss viņa darbs.

Skolu celtniecība, mācības līdzekļi un skolu inventārs paplašinās ik gadus. Arodskolu tīkls paplašinās, lai jaunatni ievirzītu arodizglītības laukā. Darba gaitas ir dažādas. Jaunajiem pilsoņiem stāv priekšā dažāds darbs, tādēļ vajadzīga liela dažādība jaunās paaudzes izglītībā un līdz ar to liela dažādība mūsu skolu sistēmā, skolu tipos un programmās.

+) Valsts un Ministru Prezidents Kārlis Ulmanis Sekosim arī vēl uz priekšu „Draudzīgam aicinājumam". I.M.M. 1938.g. 2.nr. Lap.p. 138.
++) Izgl. ministrs prof.Dr.J.Auškāps Div-
desmit gadu izglītības darbā. // I.M.M.1938.g. 11.nr. // Lap.p. 465., 6., 7., 8.

Viens uzdevums paliek kopējs visām skolām un audzimtājiem, t.i. jauno paaudzi audzināt valsts darbam atjaunotajā Latvijā. Latvijas skolotājiem jāskaitās audzimtāšanas darbā ar zemes ģeografisko un saimniecisko stāvokli. Jāaudzina un jāsadzīvo jaunatne tēvzemes, valsts un tautas mīlestībā. Dzimtenes princips kā pavediens velkas cauri jaunās skolas programmai.

Ko devusi atjaunotās Latvijas skola pēc 1934.g. 15.maija? Bez jau minētā skolas dzīvī ir:

- 1) skolu absolventu atlaišanas akti kā tradīcija;
- 2) skolas karogi, kas simboliski stiprina skolas vienību un saista sabiedrību ar savu skolu;
- 3) mazpulku darbība kā lielākā jaunatnes organizācija : 1938.g. 1.janv. 1055 mazpulki ar 35.000 dalībniekiem.

Kā jau minēju, audzimtāšanas nolūkos sevišķa vērtība piešķirta skolu un to apkārtnes izdaiļošanai, arī meģinājuma lauciņi iekārtoti, bišu dravas, parki, vingrošanas un sporta laukumi. Skolās ieviesta (1937) šķirta zēnu un meiteņu mācība, ievērojot vispārējos pedagoģiskos un psiholoģiskos atinumus par

kopmācības nevēlāmību.

Latvijas likums par tautas izglītību paredz ciešu sadarbību starp skolu un māju. Skolas padomes sekmē šo sadarbību un saista vecākus vienā kopējā darbā ar skolu. Skolu svētki, dažādi sarīkojumi, skolu izlaidumu akti - visi sarīkojumi paredz vecāku līdzī darbošanos, arī mājas uzdevumu sagatavošana; līdzīgi skolas darbs saistās arī ar sabiedrības darbiniekiem.

Skolēnu intensīvā atsauksme sabiedrības un valsts dzīvē redzama valsts svētkos, mežu dienās, vecāku dienā, bērnu svētkos, Uzvaras laukuma izbūves pabalstīšanā un dažādos sarīkojumos, kuŗos jaunatne ņem dalību. Skolā audzināšana nostādīta uz autoritāriem pamatiem. Skolā visiem jāpadodas kopējai likumībai, ierobežojoties savā individuālajā brīvībā. Autoritātes un brīvības principa apvienojums stāv Latvijas skolas pamatā, iegūstot skolas darbā apvienotas, viengabalainas un nepieciešamas likumības nozīmi. Audzināšanas saturu un virzienu nosaka nacionālais gars.

Skolu stāvoklis atjaunotajā Latvijā pret

agrākiem laikiem ļoti mainījies. Skolai ir liels un svēts uzdevums atjaunotās Latvijas veidošanā. Ejot audzināšanā kopā ar ģimeni, sabiedrību, valsti, jaunatnes organizācijām, skola savu karogu audzināšanas darbā ceļ visaugstāk ar uzrakstu „Mēs strādāsim, augsim, pastāvēsim!” Augs un pastāvēs mūsu valsts Latvija, mūsu pašu enerģija, zināšanu un darba radītā spēkā, daiļumā un varenībā⁺.”

Tā tad darbs, ticība, personība, brīvība, tauta, valsts - tie ir skolai ceļa rādītāji.

V B e i g u v ā r d s.

Darba ideja ir vistiprākais balsts visā dzīvē, tādēļ arī „tagadnes skola” cītīgi risina problēmu, kā ieaudzināt jaunatnē darba prieku un darba mīlestību. Darbam jātop par laimi un svētību⁺⁺). Vienots ražīgs darbs tautas garā dos jaunu nākotni. Radītāja darbs būs arvien tas karogs, zem kuŗa pulcēsies skolu reformātori. Tagadējā laikmetā visās dzīves nozarēs valda vislielākā rosība, arī izglītības laukā un skolas dzīvē. Audzinātāju atbildība

⁺) Valsts u. Ministru Prezidenta Dr. K. Ulmaņa uzruna Prof. Kam. atklāš. aktā. 1939.g. 26. I Audzin. 2. n. L. 75.

⁺⁺) A. Dauge Māksla un audzināšana 1925.g. Lp. 23.

ir ļoti liela: izaudzināt jaunatni līdz tādai gatavībai, ka tā spēj atrast savu vietu dzīvē, iekļauties tautas un valsts organismā kā vērtīga, darbīga un sabiedriski pozitīvi noskaņota sastāvdaļa. Audzinātājiem jāapzinās savs stāvoklis un ejamais ceļš. Pedagoģiskās idejas dīgst un briešt gadu simteņos, kamēr uzzied, lai pēc tam atkal pamazām slīdētu uz leju, dodot iespēju gaiši uzliesmot jaunām idejām. Zināms periodiskums ir vienmēr kultūras dzīvē. Pedagoģijai sevišķi ticēja un daudz no tās cerēja smaga sastrēguma laikos garīgajā dzīvē, tad modās doma, ka jaunu labāku dzīvi nesīs labi audzināti cilvēki. Arī tagadne gaida no skolām, no jaunatnes organizācijām ļoti daudz.

Salīdzinot attiecīgo laikmetu izglītību vadītājas sistēmas un pedagoģiskās mācības, redz, ka visas viņas kārto izglītības atsevišķus mērķus kādai vienai idejai, tai, kas laikmeta apziņā guvusi hēgemoniju. Zināms spraigums idejas realizēšanā atšķir vienu laiku no otra, atkarībā no ārējās kultūras. Tā, piemēram, redzam, ka tikumiskā dzīve savā dziļumā attīstās nepārtraukti. Šī attīstīšanās izpaužas tā,

ka pieaugot ārējās kultūras saturam, kas cilvēka au-
gošai personībai turpmāk jāveic un jāpiesavinās,
personības priekšā paceļas sarežģītākā jābūtība. Pe-
dagoģija tic, ka ar audzināšanu var pašus cilvēkus
tā sagatavot, lai tie kuŗā katrā nozarē labo celtu
un veicinātu. Skolas jautājums ir speciāls audzinā-
šanas jautājums, kas jāredz organiskā sakarā ar ci-
tām audzināšanas un izglītības problēmām. Īsti peda-
goģiskā garā vadītā skolas mācībā slēpjas liels au-
nātāja spēks, kas sniedz zināšanas, iespaido visu
veselo cilvēku, veicinot viņa garīgo, dvēseles un
rakstura spēku attīstību. Tādēļ arī skola vislabā-
ki sekmē audzināšanas darbu. Skolai arvien jābūt tā-
dam dzīves aplokam, kur nobriedušas personības iedar-
bojas uz topošām. Skolai vajadzīgs savs stils, ko
var panākt ar noteiktu skolas ideju, noteiktu prog-
rammu, kārtību un disciplīnu. Skolai pēc iespējas
katram audēknim jāpalīdz izvēlēties ceļš, pa kuŗu
dzīvē tas tālāk ies. Tas ir izlases princips skolas
dzīvē. Skolai jāsniedz zināšanas. Skolā vajadzīga
raksturu un talantu izlase, jo valsts prasa stiprus
miesā un garā, bet darbā noderīgus, sapratīgus un

un tikumiskus pilsoņus, kam ir labas zināšanas, priekšzīmīga stāja un izdarība, kā to ~~K~~.Kriks izceļ: stāju (Haltung), zināšanas (Wissen), izdarību, varēšanu (Können). Tagadnes nacionālā skola ir kopsavilkums no organiska savienojuma starp „vecu un jauno” pedagoģijas vajadzību ievērošanu. „Nacionālās skolas” uzdevums skan: sniegt jaunatnei fizisko, intelektuālo, estētisko, ētisko, reliģisko izglītību, audzinot jaunatni personiskā un sabiedriskā krietnībā, darba un tēvzemes mīlestībā, audzinot to tautu un šķiru saprašanās garā.

Pedagoģijas problēmas blakus skolas problēmai ir: ģimenes audzināšana, jaunatnes ārpusskolas zinātniskā un ētiskā izglītošana, jaunatnes sociālā un politiskā audzināšana. Interese par šīm problēmām sāk tautas audzināšanu pārvērst par lielu, svarīgu vispārības lietu. Pedagoģija atbrīvojas no šaurā skolas jēdziena un nodibina sakarus ar visu sabiedrisko un visas tautas kultūras dzīvi. Pedagoģiskai teorijai jāorientējas visās kultūras dzīves parādībās, jāseko to attīstībai, arviem vairāk jāpildās ar kultūrīdeju un jāsaistās ar plašiem kultūrfilozofiskiem

viedokļiem, kamēr praktiskāi pedagogijai jāklūst par vispārīgu sabiedrības, valsts un tautas lietu.

Pedagoģija arvien meklē un grib atrast pareizo viedokli, ieturēt pareizo līniju, nejaucot skolas ideju, nedarot pāri audzēkņu dabai, ievērojot vispārīgos audzināšanas un izglītības principus, sekojot laika garam.

.. o o o ..

L i t e r ā t ū r a:

- Auškāps J. - Divdesmit gadu izglītības darbā.
I.M.M. 1938.g. 11.nr.
- " - Atjaunotās Latvijas ceļi audzinā-
šanā. I.M.M. 1939.g. 2.nr.
- Ausējs L. - Daltonas plāns. Tautas audzinā-
šana. 1927.g. 2.nr.
- Blonskis - Darba skola. Tulk. Dziļleja.1921.
- Dāle P. - Ievads filozofijā. 1928.g. 1.R.
- Dauge A. - Māksla un audzināšana. R. 1925.g.
- " - Kultūras ceļi. I 1921.g., II
1925.g. Cēsīs.
- " - Audzināšanas ideāls un īstenība.
R. 1928.g.
- " - Domas par Rusò. Tautas audzinā-
šana. 2. R. 1924.g.
- " - Georga Keršenšteinerera goda diena.
Tautas audzināšana. 2.R. 1924.g.
- Dauges redakcijā - Lielas personības. 1936.g.
Rīgā.
- Jurevičs P.- Nacionālās dzīves problēmas.1936.g.
Rīgā.

- Hergerts A. - Galvenās strāvas tagadnes pedagoģiskā dzīvē. Tulk. Jirgen-
sons 1927.g. Pedagoģiska bib-
lioteka. 3.nr. Lap.p.54.
- Kauliņš J. - Herbarts. Taut. audzin.2.nr.
1924.g.
- " - Personālisms.Turpat 3.nr. 1926g.
- " - Filoloģiskās metodes nozīme
pedagoģijā. I.M.M. I 1931.g.
- Kronlīns - Par vidusskolu reformu Vācijā.
I.M.M. V/VI 1938.g.
- Ohšterpeins - Pedagoģijas vēsture.I,II,III,
1929., 1930.g. 1932.g.
- Pētersons Ed.- Gaudīga klases brīvā garīgā dar-
bība. I.M.M. I,II 1928.g.
- " - Valsts skolotāju institūts
Jelgavā. I.M.M. X 1928.g.
- " - Darba skola Gaudīgā un Keršen-
steinera uztverē. I.M.M. III
1929.g.
- " - Sociālās audznāšanas elementi
dzīves problēmas gaismā. I.M.M.
VI 1926.g.

- Štāls M. - Jaunākais ārzemju skolās. I.M.M.
I 1938.g.
- " - Jaunā virziena skola Vācijā.
I.M.M. VII 1924.g. un VIII
1924.g.
- Ulmanis Kārlis - Jaunatnei. J.Lapiņa sakopojumā.
1936.g.
- Vičs A. - Klausona Kasa darba skolas mēģinājumi Baltijā. Taut. audz. 2.nr.
1924.g.
- Gaudig H. - Didaktische Ketzereien. 3. Aufl.
Leipzig, 1915. Teubner.
- " - Die Schule im Dienste der werdenden Persönlichkeit. Leipzig,
1917. Quelle u. Meyer.
- " - Didaktische Präludien. leipzig,
1909. Teubner.
- " - Freie geistige Schularbeit in Theorie und Praxis. Breslau,
1909. Dülfer.
- Kerschensteiner G.- Begriff der Arbeitsschule.
5.Aufl. Leipzig, 1927. Teubner.

- Kerschensteiner G.- Der Begriff der staatsbürgerlichen Erziehung. Leipzig 1917. Teubner.
- " - Berufä oder allgemeine Bildung. Leipzig, 1923.
- Krieck E. - Nationalpolitische Erziehung. 1939.
- Messer A. - Pädagogik des Gegenwart. 1926.

.....o OO o.....